

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Κατεύθυνση: Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Διπλωματική εργασία

**Σχήματα λόγου και χιούμορ στα σενάρια γνωστών Ελληνικών
Ταινιών.**

της

Βλάχου Χριστίνας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Καλογήρου Γεωργία, Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε./ ΕΚΠΑ

Εξεταστές:

Αθανάσιος Νάκας, Ομότιμος Καθηγητής ΕΚΠΑ
Κων/νος Ντίνας, Καθηγητής Π.Τ.Ν./Π.Δ.Μ

Φλώρινα, Φεβρουάριος 2019

Copyright © Ονοματεπώνυμο, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Χριστίνα Βλάχου

A.E.M.: 816

Ηλεκτρονική διεύθυνση: blahouxristina@gmail.com

Έτος εισαγωγής: 2017

Κατεύθυνση: Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: «Σχήματα λόγου και χιούμορ στα σενάρια γνωστών Ελληνικών Ταινιών»

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι τον/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία -

Η Δηλούσα

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	9
2. Σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων.....	11
2.1. Υπερβατό.....	11
2.2. Πρωθύστερο.....	12
2.3. Χιαστό.....	12
2.4. Κύκλος.....	12
2.5. Παρωνυμική παρήχηση.....	13
2.6. Σχήματα ομοηχίας.....	13
2.7. Παρήχηση.....	14
2.8. Ομοιοτέλετο ή ομοιοκατάληκτο.....	14
2.9. Ετυμολογικό σχήμα.....	14
2.10. Ασύνδετο.....	14
2.11. Πολυσύνδετο.....	15
3. Σχήματα λόγου σχετικά με τη γραμματική συμφωνία των λέξεων.....	15
3.1. Σχήμα κατά το νοούμενο.....	15
3.2. Σχήμα συμφύρσεως.....	15
3.3. Σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο).....	15
3.4. Σχήμα έλξεως (έλξη).....	16
3.5. Σχήμα καθολικού και μερικού.....	16
3.6. Σχήμα υπαλλαγής.....	16
3.7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη).....	17
4. Σχήματα σχετικά με την πληρότητα του λόγου.....	17
4.1. Έλλειψη.....	17
4.2. Πλεονασμός.....	18
5. Σχήματα σχετικά με τη σημασία των λέξεων ή φράσεων.....	24
5.1. Μεταφορά.....	24
5.2. Σχήμα Κατεξοχήν.....	24
5.3. Συνεκδοχή.....	24
5.4. Μετωνυμία.....	25
5.5. Αντίφραση.....	26
5.6. Υπερβολή.....	27
5.7. Αλληγορία.....	27
5.8. Προσωποποίηση.....	28

5.9.	<i>Παρομοίωση</i>	28
5.10.	<i>Κλιμακωτό</i>	28
5.11.	<i>Αντίθεση</i>	29
5.12.	<i>Συμφυρμός / Επανετυμολόγηση</i>	29
6.	<i>Χιούμορ</i>	31
6.1.	<i>Εννοιολογικός προσδιορισμός</i>	31
6.2.	<i>Θεωρία του Raskin</i>	32
6.3.	<i>Γενική θεωρία του χιούμορ</i>	34
6.4.	<i>Το χιούμορ ως κοινωνιογλωσσικό φαινόμενο</i>	36
7.	<i>Μεθοδολογία Έρευνας</i>	37
7.1.	<i>Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (1963)</i>	42
7.2.	<i>Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας Δεσποινίς Διευθυντής (1964)</i>	44
7.3.	<i>Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας: Τζένη-Τζένη (1966)</i>	50
7.4.	<i>Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (1967)</i>	54
7.5.	<i>Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας ο Τζαναμπέτης (1969)</i>	56
7.6.	<i>Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας: Τι Τριάντα, Τι Σαράντα, Τι Πενήντα (1972)</i>	58
8.	<i>Ανάλυση Δεδομένων</i>	62
9.	<i>Συμπεράσματα</i>	69
10.	<i>Βιβλιογραφία</i>	71

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Σχήματα λόγου.....	11
Πίνακας 2. Ποσοστά τηλεθέασης ελληνικών ταινιών στο γενικό κοινό. Πηγή: AGB Nielsen.....	38
Πίνακας 3. Επιλεγείσες Ταινίες του Ελληνικού Κινηματογράφου της περιόδου (1960-1975).....	41
Πίνακας 4. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Μικροί και Μεγάλοι εν Δράσει».....	42
Πίνακας 5. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Δεσποινίς Διευθυντής».....	44
Πίνακας 6. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Τζένη-Τζένη».....	50
Πίνακας 7. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια».....	54
Πίνακας 8. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Μικροί και Μεγάλοι εν Δράσει».....	56
Πίνακας 9. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια».....	58
Πίνακας 10. Συχνότητα εμφάνισης ειδών σχημάτων λόγου	66
Πίνακας 11. Σύνολα σχημάτων λόγου ανά κατηγορία διάκρισης.....	68

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει»	62
Γράφημα 2: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Δεσποινίς Διευθυντής»	63
Γράφημα 3: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Τζένη-Τζένη»	63
Γράφημα 4: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια»	64
Γράφημα 5: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «ο Τζαναμπέτης»	64
Γράφημα 6. Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Τι 30, Τι 40, Τι 50»	65
Γράφημα 7. Σύνολα συχνοτήτων εμφάνισης σχημάτων λόγου.....	67
Γράφημα 8. Συνολικός αριθμός σχημάτων λόγου ανά σενάριο.....	67
Γράφημα 9. Αριθμός σχημάτων λόγου ανά διάκριση	68

Περίληψη

Τα σχήματα λόγου αποτελούν εκφραστικούς τρόπους που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης του λόγου και καλλιεργήθηκαν ήδη από την αρχαιότητα από τους σοφιστές. Χρησιμοποιήθηκαν τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία. Στα λεκτικά σχήματα περιλαμβάνονται σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων, τη γραμματική συμφωνία των λέξεων, την πληρότητα του λόγου και σχετικά με τη σημασία λέξεων ή φράσεων.

Στη βιομηχανία θεαμάτων την περίοδο 1960-1975 τα σχήματα λόγου αποτέλεσαν έναν αποτελεσματικό τρόπο διαχείρισης της ελληνικής γλώσσας με σκοπό τη δημιουργία χιουμοριστικών καταστάσεων και την πρόκληση γέλιου. Πολλοί σεναριογράφοι, μεταξύ αυτών και οι Πρετεντέρης και Γιαλαμάς, οι οποίοι αποτελούν αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας, φαίνεται να επιλέγουν συγκεκριμένα είδη σχημάτων λόγου για την πρόκληση γέλιου στο κοινό των κωμικών κινηματογραφικών ταινιών που προβλήθηκαν την παραπάνω περίοδο, επιτυγχάνοντας αφενός την εμπορική τους επιτυχία και αφετέρου τη διαχρονικότητά τους.

Η εργασία ερευνά έξι εμπορικές κινηματογραφικές ταινίες της περιόδου 1960-1975 των συγκεκριμένων σεναριογράφων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως το Ανακλαστικό σχήμα και η Μεταφορά επιλέγονται ως εργαλεία πρόκλησης χιουμοριστικών καταστάσεων σε ποσοστό 44,83% και 22,41% αντίστοιχα.

Λέξεις Κλειδιά: Σχήματα Λόγου, Χιούμορ, Πρετεντέρης-Γιαλαμάς, Ελληνικός Κινηματογράφος.

Abstract

Figures of speech are expressive ways that deviate from conventional rules of speech and are used both in poetry and in prose. Verbal figures include speech patterns about the position, the grammatical agreement, the meaning of the words or the phrases and finally the completeness of the speech.

In the Greek entertainment industry in the period 1960-1975, the speech figures were an effective way of managing the Greek language with the aim of creating humorous situations. Many screenwriters, including Predederis and Gialamas, who are the subject of the study of the present paper, seem to choose certain types of speech figures in order to challenge laugh from the comic films audiences', achieving both their commercial success and their timelessness.

The work investigates the scenario of six commercial films of the period 1960-1975 from the above specific writers, concluding that the Reflective shape (44.83%) and the Metaphor (22.41%) are figures of speech that are chosen most by the screenwriters as tools to induce humorous situations.

Words Keys: Speech figures, Humor, Predederis-Gialamas, Greek Cinema.

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι το αποκορύφωμα μιας διετούς πορείας στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Το θέμα της εργασίας αναδείχθηκε μέσα από τον γόνιμο διάλογο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των παραδόσεων του μαθήματος του β' εξαμήνου των σπουδών μου, με αντικείμενο τη Γλώσσα στα κείμενα. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ευχαριστήσω τον κο Νάκα Αθανάσιο, καθηγητή Γλωσσολογίας του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο οποίος αποδέχθηκε την πρόταση μου για την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή.

Η εργασία αποτελείται από δύο ενότητες. Στην πρώτη ενότητα, η οποία περιλαμβάνει δυο επιμέρους υποενότητες, αναπτύσσεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας. Στο πρώτο υπομέρος, επιδιώκεται η αναλυτική παρουσίαση των διαφόρων τύπων σχημάτων λόγου με αναφορές σε συγκριμένα παραδείγματα. Ειδικότερα αναπτύσσονται τα σχήματα λόγου βάσει της θέσης των λέξεων, της συμφωνίας των λέξεων, της πληρότητας του λόγου και τέλος της σημασίας των λέξεων. Ενώ στο δεύτερο υπομέρος επιχειρείται ο εννοιολογικός προσδιορισμός του χιούμορ και η παρουσίαση της βασικής θεωρίας του Raskin η οποία προσεγγίζει το χιούμορ ως κοινωνιογλωσσικό φαινόμενο.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει το ερευνητικό μέρος της εργασίας στο οποίο επιδιώκεται ο εντοπισμός των παραπάνω τύπων σχημάτων λόγου στα σενάρια γνωστών ελληνικών ταινιών, καθώς μέσω των σχημάτων αυτών επιτυγχάνεται η πρόκληση του χιούμορ. Οι ταινίες που επιλέχθηκαν είναι έξι δημοφιλείς ταινίες του παλιού ελληνικού κινηματογράφου της περιόδου 1960 - 1975, οι οποίες συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά τηλεθέασης ακόμη και στις μέρες μας, ενώ τα σενάρια τους επιμελήθηκαν οι Πρετεντέρης και Γιαλαμάς. Στα συμπεράσματα της εργασίας γίνεται συγκερασμός των πληροφοριών που προκύπτουν από την ανάλυση και παράλληλα μία ποσοτική εκτίμηση των δημοφιλέστερων τύπων σχημάτων λόγου που επιλέγονται από τους συγκεκριμένους σεναριογράφους, προκειμένου να προκαλέσουν χιουμοριστικές καταστάσεις.

Κλείνοντας, θα πρέπει να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές που γνώρισα στο πλαίσιο εκπόνησης του μεταπτυχιακού προγράμματος στις επιστήμες της αγωγής, αλλά ιδιαίτερα την επόπτρια της πτυχιακής μου εργασίας, κα Καλογήρου Γεωργία αλλά και τα άλλα μέλη της τριμελούς επιτροπής, κο Νάκα Αθανάσιο και κο Ντίνα Κωνσταντίνο, για τις πολύτιμες συμβουλές τους. Τέλος, εάν έπρεπε να αφιερώσω την εργασία μου αυτή σε κάποιον, θα ήταν σίγουρα η οικογένειά μου, για την συμπαράσταση και την αμέριστη υποστήριξη.

1. Εισαγωγή

Η γλώσσα είναι το κυριότερο μέσο έκφρασης και επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Ήδη από τον 5ο αι. π.Χ., λόγω της μεγάλης σημασίας που αποκτούν η ρητορική και η διαλεκτική, δημιουργείται ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα γλωσσικά ζητήματα. Ο Πρωταγόρας καλλιέργησε την «ορθοέπεια», δηλαδή την ορθή χρήση των γλωσσικών τύπων, γεγονός που αποτελεί την πρώτη προσπάθεια διατύπωσης γραμματικών και συντακτικών κανόνων της γλώσσας, ενώ ο Γοργίας, ο οποίος καταφέρνει να εντυπωσιάσει τους Αθηναίους με τον ανοίκειο τρόπο της ομιλίας του, θεωρείται «ο πατέρας της σοφιστικής».

Ο ρυθμός και ο ήχος, η αισθητική πλευρά της γλώσσας, οι άλογες επιδράσεις της αποτελούσαν κύριο μέλημα του Γοργία. Τα λεγόμενα γοργία σχήματα, στοιχεία ύφους που μαγεύουν τον ακροατή, προσδίδουν στον πεζό λόγο την πνοή της ποίησης - ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για την ποιητική λέξιν του Γοργία (Τσίτσιου,2012). Οι βασικές νοηματικές ενότητες του λόγου (περίοδοι) διακρίνονται από την επανάληψη γλωσσικών δομών (ισόκωλα, πάρισα, παράλληλα, αντιθέσεις), ηχητικών στοιχείων, φθόγγων, λέξεων ή συνόλων λέξεων (παρηχήσεις, συνηχήσεις, ομοιοτέλευτα) (Fuhrmann,1995 οπ. ανάφ. στο Τσίτσιου,2012). Έτσι ο Γοργίας γίνεται ο εισηγητής του έντεχνου πεζού λόγου και του ρητορικού ύφους. Εξάλλου, όπως ο ίδιος υποστήριζε «[...]λόγος δυνάστης μέγας ἐστίν, ὃς μικροτάτῳ σώματι καὶ ἀφανεστάτῳ θεϊότατα ἔργα ἀποτελεῖ δύναται γὰρ καὶ φόβον παῦσαι καὶ λύπην ἀφελεῖν καὶ χαρὰν ἐνεργάσασθαι καὶ ἔλεον ἐπαυξῆσαι.» (Ελένης ἐγκώμιον §§ 8- Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας). «[...] ο λόγος είναι ένας μεγάλος δυνάστης, που ενώ έχει το πιο μικρό και αφανές σώμα, επιτελεί τα έργα τα πιο θεϊκά· γιατί μπορεί και το φόβο να σταματήσει και τη λύπη να διώξει και χαρά να προκαλέσει και τον οίκτο να αυξήσει».

Ασφαλώς και στα νέα ελληνικά πολλές φορές ο προφορικός και ο γραπτός λόγος παρουσιάζουν ιδιορρυθμίες· χρησιμοποιούνται δηλαδή κάποιοι εκφραστικοί τρόποι διαφορετικοί από τους κανονικούς, ως προς τη θέση των λέξεων αλλά και ως προς τη σημασία τους. Αυτές οι παρεκκλίσεις ονομάζονται σχήματα λόγου και έχουν διάφορες ονομασίες όπως παρομοιώσεις, μεταφορές κ.α. Σύμφωνα με τον Χατζησαββίδη(2016) τα σχήματα λόγου αποτελούν «γλωσσικές

ιδιορρυθμίες που προκύπτουν συνήθως από τη χρήση συντακτικών σχημάτων και σημασιών διαφορετικών από τα συνηθισμένα» (σελ.181). Ο Νάκας (2014) προσδιορίζει το σχήμα λόγου ως γλωσσολογικό φαινόμενο σε όλες τις δυνατές εφαρμογές και πραγματώσεις του στη γλώσσα. Η προσέγγιση αυτή αποτελεί τη βασική υπόθεση της παρούσας εργασίας καθώς αποσκοπεί στην καταγραφή των διαφόρων σχημάτων λόγου που χρησιμοποιήθηκαν στα σενάρια γνωστών ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών με σκοπό την πρόκληση του χιούμορ.

Με τα σχήματα λόγου επιτυγχάνεται να γίνει ο λόγος πιο εκφραστικός και παραστατικός, πιο ζωντανός, και έτσι να προσελκύσει περισσότερο την προσοχή μας, αν και πολλές φορές μπορεί η χρήση τους να είναι αυθόρμητη και να μην καταλαβαίνει ο ομιλητής ότι τα παράγει. Τα σχήματα λόγου επομένως είναι εκφραστικοί τρόποι που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης του λόγου. Δεν πρόκειται για συντακτικά λάθη αλλά για συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές που εξυπηρετούν νοηματικές ή αισθητικές επιδιώξεις. Τα σχήματα λόγου σχετίζονται με:

1. τη γραμματική συμφωνία των λέξεων,
2. τη θέση των λέξεων στην πρόταση,
3. την πληρότητα του λόγου και
4. τη σημασία των λέξεων

Η παραπάνω κατηγοριοποίηση έχει γίνει σύμφωνα με το Τζάρτζανο(1989), στην οποία προστέθηκαν τα σχήματα ομοηχίας (Νάκας,Μαγουλά,& Καποθανάση,2010), το πολύπτωτο/ πολυμορφικό σχήμα (Νάκας,2017), η συνεκτική(Νάκας,2002), η συντακτική και συνθετικοπαραγωγική επαναστροφή (Νάκας,2005), το ανακλαστικό σχήμα (Νάκας,2006) και ο συμφυρμός/ επανευμολόγηση (Νάκας&Κατσούδα,2013), προκειμένου να αποσαφηνιστούν κάποιοι όροι που δημιουργούν σύγχυση και να διαφανεί εναργέστερα η λειτουργία των σχημάτων αυτών στα σενάρια των κινηματογραφικών ταινιών που αναλύθηκαν.

Ο πίνακας που ακολουθεί συγκεντρώνει όλα τα είδη σχημάτων λόγου που συναντώνται στη βιβλιογραφία βάσει των παραπάνω διακρίσεων.

Σχήματα Λόγου σχετικά με:			
Τη θέση των λέξεων στην πρόταση	Τη γραμματική συμφωνία των λέξεων	Την πληρότητα του λόγου	Τη σημασία των λέξεων
1. Υπερβατό 2. Πρωθύστερο 3. Χιαστό 4. Κύκλος 5. Παρωνυμική Παρήχηση 6. Σχήματα Ομοηχίας 7. Παρήχηση 8. Ομοιοτέλευτο /ομοιοκατάληκτο 9. Ετυμολογικό σχήμα 10. Πολυσύνδετο 11. Ασύνδετο	1. Κατά το νοούμενο 2. Σύμφυση 3. Ανακόλουθο 4. Έλξη 5. Σχήμα καθολικού και μερικού 6. Υπαλλαγή 7. Πρόληψη	1. Έλλειψη a. Από κοινού b. Εξ αναλόγου c. Εξ αντιθέτου d. ζεύγμα 2. Πλεονασμός a. Εκ παραλλήλου b. Περίφραση c. Ένα με δύο d. Υποφορά και ανθυποφορά e. Άρση και θέση f. Προδιόρθωση g. Επανάληψη 3. Αναδίπλωση 4. Επαναστροφή 5. Επαναφορά 6. Επιφορά 7. Πολύπτωτο/Πολυμορφικό σχήμα 8. Ανακλαστικό σχήμα	1. Μεταφορά 2. Κατ' εξοχήν 3. Συνεκδοχή 4. Μετωνυμία 5. Αντίφραση 6. Υπερβολή 7. Αλληγορία 8. Προσωποποίηση 9. Παρομοίωση 10. Κλιμακωτό 11. Αντίθεση 12. Σύμφυση/Επανετυμολόγηση

Πίνακας 1. Σχήματα λόγου

2. Σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων

Η σειρά των λέξεων στη νέα ελληνική, διέπεται από μεγάλη ελευθερία. Συνηθίζεται, ωστόσο, να προηγείται το υποκείμενο με τους προσδιορισμούς του και να έπονται το ρήμα, το αντικείμενο ή και το κατηγορούμενο, επίσης με τους προσδιορισμούς τους. Συνηθισμένες όμως είναι και οι περιπτώσεις στις οποίες ένας όρος της πρότασης αλλάζει θέση, μετατίθεται, και τίθεται πρώτος (πρόταξη) ή τελευταίος (επίταξη) για λόγους έμφασης ή ευφωνίας, αλλά και επειδή σχετίζεται νοηματικά με τα προηγούμενα ή τα επόμενα αντίστοιχα.

2.1. Υπερβατό .

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν ανάμεσα σε δύο λέξεις που έχουν στενή λογική και συντακτική σχέση μεταξύ τους παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες άλλες λέξεις. Π.χ.,

- *Είμαι του ήλιου η θυγατέρα η πιο απ' όλες χαϊδευτή* (οι λέξεις «**πιο**» και «**χαϊδευτή**» που έπρεπε να τεθούν μαζί χωρίστηκαν από τις λέξεις «**απ' όλες**») [Κ. Παλαμάς, Η Ελιά]
- *Άκρα του τάφου σιωπή* (εδώ οι λέξεις «**άκρα**» και «**σιωπή**» αποτελούν μια συντακτική και λογική ενότητα και κανονικά θα έπρεπε να εκφέρονται η μια δίπλα στην άλλη, όμως η μια χωρίστηκε από την άλλη με την παρεμβολή της λέξης «του τάφου») [Δ. Σολωμός, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι]

2.2. Πρωθύστερο

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν τίθεται στον λόγο πρώτο κάτι που λογικά και χρονικά έπεται. Π.χ.,

- *Γίνεσαι Τούρκος, Διάκο μου, την πίστη σου ν' αλλάξεις;* (για να γίνει Τούρκος πρώτα θα έπρεπε να αλλαξοπιστήσει) [Δημοτικό, Αθανάσιος Διάκος,]
- *Μ' έσφιξε κι εχάρη* (πρώτα χάρηκε και μετά τον έσφιξε στην αγκαλιά της) [Δ. Σολωμός, Κρητικός]

2.3. Χιαστό

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν δύο όροι ή φράσεις (αυτούσιες ή αλλαγμένες) εκφέρονται με αντίστροφη σειρά. Έτσι οι θέσεις των αντίστοιχων όρων βρίσκονται σε σχήμα X. Π.χ.,

- *Του δέντρου και του λουλουδιού
που ανοίγει και λυγάει* (το λουλούδι ανοίγει και το δέντρο λυγάει) [Δ. Σολωμός, Κρητικός]
- *Στο Παλαμήδι ο γιος του Μάζη
κι η κόρη του Γιαβή στο Γκάζι* (το Παλαμήδι και το Γκάζι δηλώνουν τον τόπο, ενώ ο γιος του Μάζη και η κόρη του Γιαβή είναι τα υποκείμενα) [Κ. Βάρναλης, Οι Μοιραίοι]

2.4. Κύκλος

Κατά το σχήμα του κύκλου ένα ολόκληρο αφήγημα ή ποίημα αρχίζει και τελειώνει με την ίδια φράση. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε κυκλική δομή του αφηγήματος ή του ποιήματος. Επίσης το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν μια

πρόταση ή περίοδος ή στροφή ποιήματος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.Π.χ.,

- **Μοναχή** το δρόμο επήρες, εξανάρθρες **μοναχή**. [Δ. Σολωμός, Ύμνος εις την Ελευθερίαν]
- **Δέν τραγουδῶ, παρά γιατί μ' αγάπησες**
στά περασμένα χρόνια.
Καί σέ ἥλιο, σέ καλοκαιριοῦ προμάντεμα
καί σέ βροχή, σέ χιόνια,
δέν τραγουδῶ παρά γιατί μ' αγάπησες. [Μ. Πολυδούρη, Μόνο γιατί μ' αγάπησες]

2.5. Παρωνυμική παρήχηση

Λέξεις που έχουν περίπου όμοια προφορά, ενώ δεν έχουν καμιά νοηματική σχέση μεταξύ τους, τίθενται κοντά η μία στην άλλη. Π.χ.,

- πρότυπο – πρωτότυπο
- Χάρε, χαρά που μου 'δωσες.

2.6. Σχήματα ομοηχίας

Στα σχήματα ομοηχίας βασικό κριτήριο αποτελεί η ομοιότητα ως προς τον ήχο των λέξεων(Νάκας,Μαγούλα,&Καποθανάση,2010). Η ομοηχία διακρίνεται σε ετυμολογική και μη ετυμολογική ανάλογα με το αν υπάρχει ή όχι, ετυμολογική συγγένεια μεταξύ των συγκρινόμενων μονάδων (λέξεις ή μονάδες μεγαλύτερες των λέξεων). Στη συνέχεια κατηγοριοποιείται σε ολική και μερική ομοηχία, αν σε φωνητικό επίπεδο υπάρχει πλήρης ταύτιση ή όχι. Ακόμη η ολική ομοηχία διαιρείται σε απόλυτη και μη απόλυτη. Η απόλυτη αφορά μόνο λέξεις και πραγματώνεται, όταν οι δύο λέξεις χαρακτηρίζονται από ομογραφία, ομοτυπία και μορφοσυντακτική ταύτιση. Τέλος, στη μερική ομοηχία τοποθετούνται τα τονικά ελάχιστα ζευγάρια, όπου οι συγκρινόμενες μονάδες διαφοροποιούνται μόνο στον τόνο και τα ελάχιστα ζευγάρια, όπου η διαφοροποίηση αφορά ένα φώνημα. Π.χ.:

άσπρη και **άσπροι** : ετυμολογική ολική μη απόλυτη ομοηχία

ζήτα (το γράμμα του ελληνικού αλφάβητου) και **ζήτα** (προστακτική του ρημ. ζητώ) : μη ετυμολογική ολική μη απόλυτη ομοηχία

γέρνω και **γερνώ** : τονικό ελάχιστο ζευγάρι

βάζω και **τάζω** : ελάχιστο ζευγάρι με εναλλαγή φθόγγου

2.7. Παρήχηση

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν ένας συγκεκριμένος φθόγγος (προπαντός σύμφωνο) επαναλαμβάνεται σε μια φράση. Π.χ.,

- [...] **τρ**ανή λαλιά, **τρ**όμου λαλιά, **ρ**ητή κατά το κά**στ**ρο (επανάληψη του **ρ**)
[Διονύσιος Σολωμός, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι]
- [...] το **στ**ερνό το **σάλπισμά** της θα **σαλπίσει** (επανάληψη του **σ**)
[Γρ.Παλαμάς, Ο δωδεκάλογος του Γύφτου]

2.8. Ομοιοτέλετο ή ομοιοκατάληκτο

Στο σχήμα αυτό διαδοχικές προτάσεις ή περίοδοι τελειώνουν με λέξεις που έχουν την ίδια κατάληξη. Π.χ.,

- Στων Ψαρών την ολόμαυρη **ράχη** περπατώντας η δόξα **μονάχη**. [Η καταστροφή των Ψαρών, Δ. Σολωμός]
- **άνθρῳποι περνᾶνε**
μιλοῦνε, γελᾶνε
γιὰ μένα [Μ. Σαχτούρης, Εκτοπλάσματα]

2.9. Ετυμολογικό σχήμα

Ομόρριζες λέξεις τίθενται η μία κοντά στην άλλη. Π.χ.,

- Χωρίς **θέρμη θερμάθηκε** [Δημοτικό, της Λιογέννητης]
- Αγνάντεψα **κατακαμπής στους κάμπους** [Δημοτικό, Βγήκα ψηλά στον Όλυμπο]

2.10. Ασύνδετο

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν όροι πρότασης ή προτάσεις τίθενται η μία μετά την άλλη χωρίς να υπάρχουν ανάμεσά τους σύνδεσμοι. Π.χ.,

- Θα **σαλέψεις σαν τη χλόη, σαν το πουλί, σαν τον κόρφο το γυναικείο, σαν το κύμα**. [Γρ.Παλαμάς, Ο δωδεκάλογος του Γύφτου],
- **Ανοιξιάτικο δειλινό, χρώματα, οσμές, απαλοί ήχοι, η παιδική σου ανάσα**. [Χρόνης Μίσσιος, Το κλειδί είναι κάτω από το γεράνι]

2.11. Πολυσύνδετο

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν τρεις ή περισσότεροι όμοιοι όροι ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους. Π.χ.,

- *Εκοίταξε τα' αστέρια, **κι** εκείνα αναγάλλιασαν, **και** την αχτινοβόλησαν **και** δεν την εσκεπάσαν· **κι** από το πέλαο, που πατεί χωρίς να το σουφρώνει* [Δ. Σολωμός, Κρητικός]
- *Αλλά δεν έβλεπα **μήτε** το κάστρο, **μήτε** το στρατόπεδο, **μήτε** τη λίμνη, **μήτε** τη θάλασσα, **μήτε** τη γη που επάτουνα, **μήτε** τον ουρανό.* [Δ. Σολωμός, Η Γυναίκα της Ζάκυθος.]

3. Σχήματα λόγου σχετικά με τη γραμματική συμφωνία των λέξεων

3.1. Σχήμα κατά το νοούμενο

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεί το γραμματικό τύπο των λέξεων αλλά το νόημα. Το σχήμα αυτό συνηθίζεται όταν υπάρχουν στην πρόταση περιληπτικά ονόματα, όπως κόσμος, πλήθος, λαός. Π.χ.,

- *Μπήκε **η φρουρά** κι άρχισαν να μας **χτυπούν*** (=ρήμα στον πληθυντικό, υποκείμενο στον ενικό. Το υποκείμενο είναι όνομα περιληπτικό: φρουρά=στρατιώτες). [Στρ. Δούκα, Η ιστορία ενός αιχμαλώτου]

3.2. Σχήμα συμφύσεως

Η σύμφυση (συμφύρω = ανακατεύω, αναμειγνύω/ σύμφυση = ανάμειξη) δημιουργείται από την ανάμειξη δύο συντάξεων. Π.χ.,

- *Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε.*

Η σύνταξη αυτή προήλθε από τις εξής συντάξεις:

- Ο Απρίλης και ο Έρωτας χορεύουν και γελούνε.
- Ο Απρίλης χορεύει και γελά με τον Έρωτα.

3.3. Σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

Δεν υπάρχει συντακτική ακολουθία (συμφωνία) των λέξεων –κυρίως μετοχών– με τις προηγούμενες είτε για λόγους συντομίας και συμπύκνωσης των ιδεών είτε για αποτελεσματικότερη αποτύπωση ψυχικών παθών. Π.χ.,

- **Ο Διάκος** σαν τ' αγρίκησε πολύ του κακοφάνη(αντί: **Του Διάκου**). [Δημοτικό, Ο θάνατος του Διάκου]
- *Να μου το πάρεις, ύπνε μου, τρεις βίγλες θα του βάλω, / τρεις βίγλες, τρεις βιγλάτορες, κι **οι τρεις αντρειωμένοι*** (αντί: και τους τρεις αντρειωμένους). [Δημοτικό, Να μου το πάρεις, ύπνε μου]

3.4. Σχήμα έλξεως (έλξη)

Ένας όρος της πρότασης έλκεται, επηρεάζεται συντακτικά από άλλον ισχυρότερο όρο της ίδιας ή άλλης πρότασης, με αποτέλεσμα να συμφωνεί συντακτικά με αυτόν και να μην εκφέρεται όπως οι κανόνες υπαγορεύουν. Π.χ.,

- *θα 'θελα **να 'μουν** κηπουρός* (αντί: να είμαι. Έλκεται από το ρ. ήθελα και μπαίνει κι αυτό στην οριστική παρατατικού).[Τραγούδι, Ο κηπουρός]
- *Η πατρίς τους χρωστάει χάριτες ολουνών **όσων** ήσαν μέσα.* (η έλξη σε ονόματα και αντωνυμίες αντί: ολουνών **όσοι** ήσαν μέσα) [Ι. Μακρυγιάννης, Απομνημονεύματα].

3.5. Σχήμα καθολικού και μερικού

Στο σχήμα αυτό το ουσιαστικό που δηλώνει διαιρεμένο σύνολο δεν εκφράζεται με γενική διαιρετική ή με εμπρόθετο (από + αιτιατική) αλλά ομοιόπτωτα με το όνομα που προσδιορίζει. Π.χ.,

- *Σαν παίρνεις τον κατήφορο, **την άκρη το ποτάμι*** (αντί: την άκρη του ποταμιού) [Δημοτικό, Του Κώστα]
- **Οι μαύροι μου** όσοι το άκουσαν, όλοι βουβοί απομείναν (αντί από τους μαύρους). [Ακριτικό τραγούδι, Η αρπαγή της γυναίκας του Ακρίτου]

3.6. Σχήμα υπαλλαγής

Στο σχήμα αυτό ο επιθετικός προσδιορισμός μιας γενικής (συνήθως κτητικής) αντί να συμφωνεί με αυτή συντακτικώς (κατά γένος, αριθμό και πτώση), συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει η γενική και έτσι γίνεται επιθετικός προσδιορισμός αυτού του ουσιαστικού. Π.χ.,

- **Λευκό βουνάκι πρόβατα** κινούμενο βελάζει (αντί: βουνάκι **λευκών προβάτων**) [Δ. Σολωμός, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι]
- **Θερμούς δακρύων σταλαγμούς** να με ραντίζεις νιώθω. (αντί: **θερμών** δακρύων)[Ι. Γρυπάρης, Σύννεφου δάκρυ]

3.7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Το υποκείμενο δευτερεύουσας πρότασης προλαμβάνεται, τίθεται δηλαδή στην πρόταση που προηγείται, ως αντικείμενο ή προσδιορισμός (κυρίως της αναφοράς). Π.χ.,

- Για δέστε **τον αμάραντο** σε τι βουνό φυτρώνει (Για δέστε σε τι βουνό φυτρώνει **ο αμάραντος**). [Δημοτικό, Ο Αμάραντος]
- Να δείτε και **μια παπαδιά** πώς πάει με τους λεβέντες. (Να δείτε πώς πάει **μια παπαδιά** με τους λεβέντες) [Δημοτικό, Κοντοκαρτέρα παπαδιά]

4. Σχήματα σχετικά με την πληρότητα του λόγου

4.1. Έλλειψη

Στο σχήμα της **έλλειψης** παραλείπονται λεκτικά στοιχεία που εύκολα μπορούν να εννοηθούν είτε από την κοινή χρήση είτε από τη σειρά του λόγου και τα συμφραζόμενα. Π.χ.,

- Ο φίλος μου! (= **Αυτός είναι** ο φίλος μου).
- Πάντα τέτοια! (εννοείται: *ας γίνονται*) (Στην έλλειψη συνήθως παραλείπονται ρήματα, όπως *είμαι, γίνομαι, λέω, έχω* κτλ.).
- Τους ανθρώπους της ζωής μου κάθισα να τους μετρήσω...και μου βγαίνουν πάντα λίγοι(= και βρίσκω *πως...*) (Στην έλλειψη συνήθως παραλείπονται φράσεις, όπως *βρίσκω πως, μάθε πως, να ξέρεις πως* κτλ.). [Τραγούδι, Το Μέτρημα]

Ακόμη η έλλειψη είναι τυποποιημένη στις επιστολές και στις διευθύνσεις. Π.χ.,

- Πάτρα, 21 Φεβρουαρίου 2018 (αντί: Βρίσκομαι στην Πάτρα, σου γράφω στις 21 Φεβρουαρίου 2018).

Συνηθισμένη είναι η έλλειψη και στα γνωμικά και τις παροιμίες. Π.χ.,

- Άνθρωπος αγράμματος, ξύλο απελέκητο. (εννοείται: *είναι*).

Μορφή ελλείψεως είναι και η **βραχυλογία** (=συντομία στα λόγια, ολιγολογία, λακωνισμός). Είδη της είναι:

- **Το σχήμα από κοινού:** Μια ή περισσότερες λέξεις ή μια πρόταση, που παραλείπεται, εννοείται από τα προηγούμενα ή σπάνια και από τα επόμενα, ακριβώς όπως είναι εκεί, αμετάβλητη. Π.χ.,

- *Πόσο πουλιέται το φιλί
στη Δύση, στην Ανατολή.
Της παντρεμένης τέσσερα
της χήρας δεκατέσσερα* . (εννοείται της παντρεμένης **πουλιέται**
τέσσερα της χήρας **πουλιέται** δεκατέσσερα) [Δημοτικό, Ένα καράβι
από τη Χιο]
 - *Αγόραζε βιβλία ελληνικά, ιδίως ιστορικά και φιλοσοφικά.* (εννοείται
βιβλία) [Κ. Καβάφης, Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης]
- **Το σχήμα εξ αναλόγου:** Μια ή περισσότερες λέξεις ή μια πρόταση, που
παραλείπεται, εννοείται από τα προηγούμενα αλλά με κάποιες αλλαγές.
Π.χ.
- *Τελικά δεν μίλησε, όπως είχε σκοπό* (εννοείται *είχε σκοπό να
μιλήσει*).
- **Σχήμα εξ αντιθέτου:** το ίδιο συμβαίνει και στο σχήμα αυτό, αλλά εδώ
παραλείπεται η αντίθετη λέξη, η οποία όμως εννοείται πολύ εύκολα.
- *Στο έμπα μπήκε σαν αϊτός, στο ξέβγα σαν πετρίτης* (ενν. βγήκε).
[Δημοτικό, Του μικρού Βλαχόπουλου]
- **Το ζεύγμα:** Δύο ομοειδείς προσδιορισμοί αποδίδονται σε ένα ρήμα, ενώ
λογικά ο ένας από αυτούς θα ταίριαζε σε άλλο ρήμα. Π.χ.,
- *κάμε αλουσιά και λούσε με, χτένι και χτένισε με* (εννοείται **πάρε**
χτένι) [Δημοτικό, Της απολησμονημένης]
 - *Πάει να ποτίσει τ' άλογο κρύο νερό και δροσερό χορτάρι*
(εννοείται **πάει να ποτίσει...** και να το **ταΐσει** δροσερό χορτάρι).
[δημοτικό].

4.2. Πλεονασμός

Το σχήμα του πλεονασμού δημιουργείται όταν χρησιμοποιούμε περισσότερες
λέξεις από όσες χρειάζονται, για να εκφράσουμε ένα νόημα. Μορφές
πλεονασμού είναι και τα εξής σχήματα λόγου:

- **Εκ παραλλήλου:** όταν μια έννοια εκφράζεται συγχρόνως και
καταφατικά και αρνητικά. Π.χ.,
- *Να σωπαίνεις και να μη μιλάς.*

→ **Περίφραση:** όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις αντί μιας. Η περίφραση που αναφέρεται ειδικά σε κύρια ονόματα λέγεται **αντονομασία**. Π.χ.,

- *Ο γέρος του Μοριά* (= ο Κολοκοτρώνης)
- *Και βγαίνει τα' άστρο του βραδιού* (αντί το φεγγάρι).
- *Μα την ψυχή που μ' έκαψε τον κόσμο απαρατώντας (τον κόσμο απαρατώντας,* προκειμένου να δηλωθεί ο θάνατος της κόρης)[Σολωμός, Κρητικός]

→ **Ένα με δύο (εν διά δυοίν):** όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται με το «και», ενώ σύμφωνα με το νόημα η δεύτερη έπρεπε να προσδιορίζει την πρώτη. Π.χ.,

- *Πέρασε **ράχες και βουνά**.* [αντί **ράχες βουνών**]
- *-Γυναίκες, πού είν' **οι άντρωι σας κι οι καπεταναραίοι;*** (αντί οι καπεταναραίοι οι άντρες σας)

→ **Υποφορά και ανθυποφορά:** όταν η ερώτηση (υποφορά) ακολουθείται από απάντηση (ανθυποφορά). Προηγείται ερώτηση, ακολουθεί πιθανή εξήγηση με τη μορφή ερώτησης και έπειτα αναιρείται η πιθανή εξήγηση και δηλώνεται τι πραγματικά συμβαίνει.Π.χ.,

- *Αχός βαρύς ακούγεται, πολλά τουφέκια πέφτουν.
Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι;
Ουδέ σε γάμο ρίχνονται ουδέ σε χαροκόπι.
Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' αγγόνια. [Δημοτικό]*
- *Τι έχουν της Μάνης τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα;
Μην ο βοριάς τα βάρεσε, μην η νοτιά τα πήρε;
Μήδ' ο βοριάς τα βάρεσε, μηδ' η νοτιά τα πήρε.
Παλεύει ο Καπετάν πασιάς με τον Κολοκοτρώνη. [Δημοτικό]*

→ **Άρση και θέση:** Πρώτα λέγεται τι δεν είναι κάτι ή τι δεν συμβαίνει και αμέσως μετά τι είναι ή τι συμβαίνει. Π.χ.,

- *Δεν κिलाηδούσαν σαν πουλιά, μήτε σαν χελιδόνια,
μόν' κिलाηδούσαν κι έλεγαν ανθρωπινή ομιλία[Δημοτικό]*
- *Ουδέ σε γάμο ρίχνονται ουδέ σε χαροκόπι.
Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' αγγόνια. [Δημοτικό]*

→ **Προδιόρθωση ή προθεραπεία:** όταν πρόκειται να ανακοινωθεί κάτι δυσάρεστο ή απροσδόκητο, προτάσσεται κάποια φράση που προετοιμάζει ψυχολογικά τον αναγνώστη. Π.χ.,

- **Κάνε κουράγιο, γιατί συνέβη κάτι τραγικό!**

- *Να ζήσεις πρωτομάστορα τίνος είναι το κιβούρι;*

Είναι τ' ανέμου, της φωτιάς...

Ποιος έχει στόμα να σου πει, γλώσσα να σου μιλήσει;

Η Ευγενούλα απέθανε, η πολυαγαπημένη [Δημοτικό, Η Ευγενούλα]

→ **Επανάληψη:** Μια έννοια ή ένα νόημα εκφράζεται δύο φορές με την ίδια λέξη ή φράση. (Μορφές επανάληψης είναι η **αναδίπλωση, η επαναστροφή, η επαναφορά και η επιφορά**).

- **Αναδίπλωση:** όταν μια λέξη ή φράση επαναλαμβάνεται αμέσως δεύτερη φορά. Π.χ.,

- *Δέν έχω γράψει ποιήματα*

μέσα σε κρότους

μέσα σε κρότους

κύλησε η ζωή μου [Μ.Σαχτούρης, Ο στρατιώτης ποιητής]

- **Τρέχει, τρέχει** όλα τα δάση. (Δ. Σολωμός, Ύμνος εις την Ελευθερία)

- **Επαναστροφή:** Μια πρόταση ξεκινά με τη λέξη με την οποία τελειώνει η προηγούμενη και ο λόγος μπορεί να συνεχίζεται παρατακτικά και αδύνδετα ή υποτακτικά και συνδετικά. Τότε πρόκειται για συνεκτική επαναστροφή (Νάκας,2002). Σύμφωνα με τον Νάκα(2005) η επαναστροφή μπορεί ακόμη να είναι συντακτική, όπως στο δεύτερο παράδειγμα, όπου η λέξη **ξέφυλλα** είναι το συντακτικό εξάρτημα της αυτόνομης λεξικής μονάδας **μάννα** που επαναλαμβάνεται, ή συνθετικοπαραγωγική, όπως στο τρίτο παράδειγμα με την περίπτωση του **αύριο - μεθαύριο**.

- *Ένα μικρό καράβι μαζώνει τα παννιά,*

ανοίγει την παντιέρα και πόλεμο ζητά.

Ζητά τον άγιο Τάφο και την Άγια Σοφιά. [Δημοτικό, Του πολέμου του '21]

- **Δέντρα** μου, **δέντρα** ξέφυλλα στη νύχτα του Δεκέμβρη

- *Αύριο, μεθαύριο, σύντροφο θα μ' έχετε και φίλο* [Κ. Καρυωτάκης, Δέντρα μου, δέντρα ξέφυλλα...]
- **Επαναφορά:** όταν δύο ή περισσότερες προτάσεις, στίχοι, φράσεις αρχίζουν με την ίδια λέξη. Π.χ.,
 - *αν είναι αλήθεια* πως αυτό είναι παραμύθι,
αν είναι αλήθεια πως οι άνθρωποι δε θα ξαναπιιάσουν
τον παλιό δόλο των θεών,
αν είναι αλήθεια πως κάποιος άλλος Τεύκρος, ύστερα από
χρόνια... [Γ. Σεφέρης, Ελένη]
 - *Φταίει* το ζαβό το ριζικό μας!
Φταίει ο θεός που μας μισεί!
Φταίει το κεφάλι το κακό μας!
Φταίει πρώτ' απ' όλα το κρασί! [Μ. Αναγνωστάκης, Οι
Μοιραίοι]
- **Επιφορά:** (είναι αντίθετο σχήμα με την επαναφορά) Μια λέξη ή φράση επαναλαμβάνεται στο τέλος δύο ή περισσότερων διαδοχικών προτάσεων. Π.χ.,
 - *Δυὸ ἄνθρωποι ψιθυρίζουν*
*τί κάνει τὴν καρδιά μας **καρφώνει;***
*ναὶ τὴν καρδιά μας **καρφώνει***
ὥστε λοιπὸν εἶναι ποιητὴς [Μ. Σαχτούρης, Τα δώρα]
 - *Σοῦ ἔλεγα τότε **τὴν ἀλήθεια***
*τὴν ἥξερα τότε **τὴν ἀλήθεια*** [Μ. Σαχτούρης, Ο Άγγλος ζωγράφος
και ποιητής Dante Gabriel Rosseti γράφει με το χέρι μου ένα
ποίημα]
- **Πολύπτωτο ή Πολυμορφικό σχήμα:** Σύμφωνα με το Νάκα (2017) το πολύπτωτο/πολυμορφικό σχήμα αποτελεί σχήμα μορφολεξικής επανάληψης, καθώς επαναλαμβάνεται η ίδια λεξική μονάδα αλλά σε άλλο τύπο, δηλαδή σε άλλη πτώση ή/και γένος ή/και αριθμό. Αν πρόκειται για ρήμα, επαναλαμβάνεται σε άλλο πρόσωπο ή/και χρόνο ή/και έγκλιση. Π.χ.,
 - *Όμοιος τον όμοιο αγαπά* [παροιμία]

- *εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν*[M. Αναγνωστάκης, Θεσσαλονίκη, Μέρης του 1969 μ.Χ.]
- ο **Ανακλαστικό σχήμα:** Το ανακλαστικό σχήμα λόγου περιλαμβάνεται στα σχήματα (μορφο) λεξικής και φραστικής επανάληψης και πραγματώνεται με πολύσημες λέξεις. Προκύπτει όταν η ίδια αυτόνομη λεξική μονάδα επαναλαμβάνεται σε μια ενότητα λόγου (φράση, πρόταση, περίοδο, στιχομυθία κτλ), αλλά με διαφορετική σημασία ή και χρήση (Νάκας,2006). Από τις δύο σημασίες της λέξης που επαναλαμβάνεται μπορεί η μια να είναι κυριολεκτική και η άλλη μεταφορική ή και οι δύο κυριολεκτικές. Επιπλέον, η επανάληψη μπορεί να γίνεται από τον ίδιο ομιλητή (αυτοεπανάληψη) ή από τον συνομιλητή του (ετεροεπανάληψη) (Νάκας,2014).
 Το ανακλαστικό σχήμα διακρίνεται σε ανακλαστικό σχήμα I και ανακλαστικό σχήμα II. Στο ανακλαστικό σχήμα I ανήκουν τα ουσιαστικά, τα επίθετα, τα επιρρήματα και τα ρήματα, ενώ στο ανακλαστικό II τουλάχιστον η μια λεξική μονάδα είναι κύριο όνομα. Όσον αφορά τα ουσιαστικά μπορεί να βρίσκονται σε ίδια πτώση και αριθμό, μπορεί όμως και να διαφέρουν ως προς την πτώση ή τον αριθμό. Ακόμη τα ουσιαστικά και τα επίθετα είναι δυνατόν να αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης λεξικής μονάδας ή αν πρόκειται για επιρρήματα, μέρος μιας ευρύτερης ρηματικής περιφράσης. Όσον αφορά τα ρήματα κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τη σύνταξη τους, τη φωνή, τη διάθεση και τις ρηματικές περιφράσεις των οποίων αποτελούν μέρος. Τέλος είναι δυνατόν να συναντήσουμε συνδυασμούς του ανακλαστικού σχήματος όπως το ανακλαστικό ετυμολογικό σχήμα στο οποίο επαναλαμβάνεται όχι η ίδια λέξη αλλά μια ετυμολογικά συγγενής της. Π.χ.,
 - Στην ταινία Υπάρχει και φιλότιμο(1965), εντοπίζεται το εν λόγω σχήμα:

Υπάρχει κίνδυνος να ξανάρθουν εκλογές και η **περιφέρεια** σου να σε γράψει στην **περιφέρεια** της! → Ανακλαστικό σχήμα I [περιφέρεια = 1. η εδαφική περιοχή στην οποία εκτείνεται η δικαιοδοσία μιας αρχής: Εκπαιδευτική / εκκλησιαστική / δικαστική / στρατιωτική / διοικητική ~. Εκλογική ~. Ευρεία / στενή ~ . 2. οι διαστάσεις των γλουτών (ιδίως γυναίκας)].

- Και που λες **Ευτυχία**, **ευτυχία** δε βρήκαμε [Τραγούδι, στίχοι: Ρόνη Σοφού] → Ανακλαστικό σχήμα II [1. **Ευτυχία** = κύριο όνομα. 2. **ευτυχία** = κατάσταση βαθιάς και διαρκούς ικανοποίησης, που δημιουργείται από την εκπλήρωση των ψυχικών και υλικών αναγκών και επιθυμιών.]

5. Σχήματα σχετικά με τη σημασία των λέξεων ή φράσεων

5.1. Μεταφορά

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν η σημασία μιας λέξεως επεκτείνεται αναλογικά και σε άλλες λέξεις που συμβαίνει να έχουν κάποια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα με αυτήν. Π.χ.,

- **Θα ποτίσω μ' ένα δάκρυ μου αλμυρό τον καιρό,**
πικρά καλοκαίρια, έμαθα κοντά σου να περνώ. [Ν. Γκάτσος, Άσπρη μέρα και για μας]

5.2. Σχήμα Κατεξοχήν

Στο σχήμα αυτό η σημασία της λέξεως στενεύει και χρησιμοποιείται με μια μόνο, ορισμένη, έννοια. Π.χ.,

- **Πάρκαραν** το αυτοκίνητό τους κοντά στον **Ισθμό** (εννοείται της Κορίνθου).
- **Γιατί είναι** θέλημα Θεού η **Πόλη** να τουρκέψει (εννοείται η Κωνσταντινούπολη). [Δημοτικό, Της Αγιά Σοφιάς].

5.3. Συνεκδοχή

Κατά το σχήμα αυτό μια λέξη δεν σημαίνει κυριολεκτικά εκείνο που κατά πρώτο λόγο φαίνεται, αλλά κάτι άλλο σχετικό. Περιλαμβάνει τις εξής περιπτώσεις:

→ **Το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή.** Π.χ.,

- «Έρμο τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω γω στο χέρι;
σπού συ μού 'γινες βαρύ κι **ο Αγαρηνός** το ξέρει». (Ο Αγαρηνός εννοείται οι εχθροί, οι Αγαρηνοί) [Δ. Σολωμός, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι]
- **Χαίρεται ο Τούρκος** στ' άλογο κι **ο Φράγκος** στο καράβι. (Οι Τούρκοι - οι Φράγκοι) [Δημοτικό, Η κακοπαντρεμένη]

→ **Το μέρος ενός συνόλου αντί για το σύνολο ή αντίστροφα.** Π.χ.,

- **Κάθε κλαδί** και κλέφτης (= κάθε δέντρο)
- **Σαν το νερό που το θωρεί το μάτι** ν'αναβρύζει (το μάτι αντί ο άνθρωπος) [Δ. Σολωμός, Κρητικός]

→ **Η ύλη αντί για εκείνο που είναι κατασκευασμένο από αυτήν.** Π.χ.,

- **Να τρώει η σκουριά το σίδερο** κι η γη τον αντρειωμένο (= τα σιδερένια όπλα). [Δημοτικό, Τ' αντρειωμένου τ' άρματα]

- *Βάλε φαρμάκι στο γυαλί* (=στο ποτήρι) [Δημοτικό, Η κακοπαντρεμένη]
- **Το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται ή γίνεται από αυτό.** Π.χ.,
- *Αχός βαρύς ακούγεται, πολλά τουφέκια πέφτουν* (αντί πολλές τουφεκιές) [Δημοτικό, Η Δέσπω,]
 - *Είναι γερή πένα* (αντί «Έχει μεγάλη συγγραφική ικανότητα»).
- **Το όργανο δηλώνει το χρήστη του οργάνου.** Π.χ.,
- *Ο φίλος του είναι γερό ποτήρι* (αντί πότης).
- **Ένα αντικείμενο δηλώνει ένα άλλο με το οποίο έχει σχέση.** Π.χ.,
- *Ακόμα ένα ποτηράκι, ακόμα ένα τραγουδάκι* (αντί ποτό). [Τραγούδι, Ακόμα ένα ποτηράκι]

5.4. Μετωνυμία

Η μετωνυμία περιλαμβάνει τις εξής περιπτώσεις:

- **Το όνομα του δημιουργού αντί για τη λέξη που φανερώνει το δημιούργημά του.** Π.χ.,
- *Μου αρέσει ο Ελύτης* (= τα ποιήματα του Ελύτη).
 - *[...] Ξέρω και παραξέρω Αριστοτέλη, Πλάτωνα*. (τα έργα του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα) [Κ. Καβάφης, Ας φρόντιζαν]
- **Το όνομα του εφευρέτη αντί για τη λέξη που φανερώνει την εφεύρεσή του.** Π.χ.,
- *Συνεννοούνται με το Μαρκόνι* (= με τον ασύρματο τηλεγράφο, που εφευρέτης του ήταν ο Μαρκόνι).
- **Αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενό του και αντίστροφα.** Π.χ.,
- *Όλο το στάδιο άρχισε να ζητωκραυγάζει* (=Όλοι οι θεατές του σταδίου).
 - *Το πανηγύρι ήταν πολύ κι ο τόπος λίγος*.(οι πανηγυριώτες ήταν πολλοί) [Δημοτικό, Πανηγυράκι]
- **Το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο και αντίστροφα.** Π.χ.,
- *Η πόλη ήταν ανάστατη* (= οι κάτοικοι)

- **Χαριτωμένη συντροφιά** μου λέει να τραγουδήσω..(Χαριτωμένοι σύντροφοι). [Δημοτικό, Χαριτωμένη συντροφιά]

5.5. Αντίφραση

Στο σχήμα αυτό μια λέξη ή φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια ή και αντίθετη με αυτή σημασία. Είδη της είναι:

- **Η λιτότητα:** Σε αυτήν αντί για μια λέξη χρησιμοποιείται η αντίθετή της με άρνηση. Π.χ.,
 - [...] κ' έπληττεν **ουκ ολίγον** (= πολύ). [Κ. Καβάφης, Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης]
- **Η ειρωνεία:**
 - Η λεκτική ειρωνεία. Σε αυτή χρησιμοποιούνται με προσποίηση λέξεις ή φράσεις που έχουν εντελώς διαφορετική και αντίθετη σημασία από την πραγματική τους. Π.χ.,
 - **"Ωραία** τα κατάφερες!" (= πολύ άσχημα).
 - **"Καλός** είσαι και συ!..." (=δε φέρεσαι ωραία)
 - Η τραγική ή δραματική ειρωνεία. Ο αναγνώστης γνωρίζει πράγματα που αγνοούν οι ήρωες. Ακόμη μπορεί ο ήρωας να αγνοεί την τραγική θέση στην οποία βρίσκεται ή προς την οποία οδεύει με αποτέλεσμα να ενεργεί με τρόπο που επιφέρει αρνητικά για αυτόν αποτελέσματα. Π.χ.,
 - *Μάστορα, μην πικραίνεσαι κι εγώ να πά' σ' το φέρω, εγώ να μπω, κι εγώ να βγω, το δαχτυλίδι νά βρω*». (η σύζυγος αγνοεί την πραγματική αιτία της λύπης του πρωτομάστορα και πηγαίνει εθελοντικά στον τόπο της θυσίας της.) [Δημοτικό, Του γιοφυριού της Άρτας]
- **Ο ευφημισμός:** Στο σχήμα αυτό χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις με καλή σημασία-συνήθως από φόβο ή ευλάβεια- αντί για άλλες λέξεις ή φράσεις με κακή σημασία. Π.χ.,
 - **Εύξεινος Πόντος** (αντί Άξενος Πόντος),
 - **Ειρηνικός Ωκεανός** (αντί τρικυμιώδης),
 - **Έφυγε από τη ζωή** (αντί πέθανε),

- **Παράπλευρες απώλειες** (στο λεξιλόγιο των στρατιωτικών δυνάμεων χρησιμοποιείται αντί της φράσης **θάνατοι αμάχων**)

5.6. Υπερβολή

Με το σχήμα αυτό λέμε κάτι που ξεπερνά το πραγματικό και το συνηθισμένο, για να προκαλέσουμε ισχυρή εντύπωση.

- *βογκάει τρέμουν τα βουνά, βογκάει τρέμουν οι κάμποι* [δημοτικό τραγούδι, Ο θάνατος του Διγενή]
- *όλον τον κόσμο ανάγειρα και τίποτες δεν ήβρα* [δημοτικό τραγούδι, Του γιοφυριού της Άρτας]

5.7. Αλληγορία

Η αλληγορία είναι μια μεταφορική έκφραση, η οποία κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις της. Αλληγορικό μπορεί να είναι και ένα ολόκληρο κείμενο, πεζό ή ποιητικό. Π.χ.,

- *Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν **τείχη**.
Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·
διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχαν.
Α όταν έκτιζαν **τα τείχη** πώς να μην προσέξω.
Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.
Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμον έξω.*
Ο ποιητής εκφράζει την αίσθησή του πως **βρίσκεται εγκλωβισμένος από μια σειρά περιορισμών και ορίων** -τείχη-, που του επιβλήθηκαν χωρίς ο ίδιος να καταλάβει το πότε και το πώς. [Κ. Καβάφης, Τα τείχη]
- *Ένας αϊτός περήφανος, ένας αϊτός λεβέντης από την περηφάνια του κι από τη λεβεντιά του, δεν πάει στα κατώμερα να καλοξεχειμάσει, μόν' μένει πάνω στα βουνά, ψηλά στα κορφοβούνια. (οι στίχοι αυτοί αναφέρονται σε έναν **ανυπότακτο και γενναίο κλέφτη** που μένει στα βουνά χειμώνα καλοκαίρι). [Δημοτικό]*

5.8. Προσωποποίηση

Με την προσωποποίηση αποδίδουμε ανθρώπινες ιδιότητες σε έμψυχα, άψυχα, αφηρημένες έννοιες ή ιδέες. Π.χ.,

- *Και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς επήγε κι είπε* [Του γιοφουριού της Άρτας, Δημοτικό]
- *Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη, περπατώντας η δόξα μονάχη.* [Δ. Σολωμός, Η καταστροφή των ψαρών]

5.9. Παρομοίωση

Παρομοίωση έχουμε, όταν, για να τονίσουμε μια ιδιότητα ενός προσώπου, ενός πράγματος ή μιας ιδέας, το συσχετίζουμε με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό. Παρομοίωση γίνεται και ανάμεσα σε καταστάσεις ή ενέργειες. Στην παρομοίωση υπάρχουν δύο όροι, ο πρώτος, ο οποίος συγκρίνεται, και ο δεύτερος, προς τον οποίο γίνεται η σύγκριση. Η σύγκριση γίνεται με τις παρομοιαστικές λέξεις *σαν, καθώς, όπως, λες* κτλ. Επίσης η παρομοίωση ενδέχεται να δηλώνεται και με ένα ρήμα ανάλογης σημασίας (*λες και, θαρρείς, μοιάζει με κ.ά.*). Π.χ.,

- *Ασωτεύω το γιέλιο μου σαν ψωμί που μοιράζεται.* [Ν. Βρεττάκος, Αν δεν μου 'δινες την ποίηση, Κύριε]
- *Τόσες ψυχές δοσμένες στις μυλόπετρες, σαν το σιτάρι* [Γ. Σεφέρης, Ελένη]

5.10. Κλιμακωτό

Στο σχήμα αυτό αυξάνεται κλιμακωτά (=σταδιακά, βαθμιαία) η ένταση στην παρουσίαση μιας σειράς από ενέργειες ή καταστάσεις. Π.χ.,

- *[...] τον έδεσαν χειροπόδαρα τον έριξαν χάμω και τον έγδαραν τον έσυραν παράμεσα, τον καταξέσκισαν* απάνω στους αγκαθερούς ασπάλαθους και πήγαν και τον πέταξαν στον Τάρταρο, κουρέλι. (Ο Γ. Σεφέρης περιγράφει εδώ την τιμωρία του τυράννου Αρδιαίου).[Γ. Σεφέρης, Επί ασπαλάθων]
- *Μα τές πολλές λαβωματιές πού μόφαγαν τα στήθια, μα τους συντρόφους πόπεσαν στην Κρήτη πολεμώντας,*

μα την ψυχή που μ' έκαψε τον κόσμο άπαρατώντας. (ο ήρωας ορκίζεται πως όσα πει θα είναι αλήθεια, δίνοντας τον όρκο του κλιμακωτά σε τρία πολύ σημαντικά για εκείνον στοιχεία)[Δ. Σολωμός, Κρητικός].

5.11. Αντίθεση

Σχήμα λόγου κατά το οποίο αντίθετες λέξεις ή έννοιες παρατίθενται για να δημιουργήσουν εντύπωση. Η αντίθεση ενδέχεται να εκφράζεται μόνο με δύο λέξεις αλλά και με δύο φράσεις ακόμα και με δύο μεγάλα τμήματα λόγου. Π.χ.,

- **Ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ εγκρεμιζόταν.** (ολημερίς το χτίζανε – το βράδυ εγκρεμιζόταν) [Δημοτικό, Του γιοφυριού της Άρτας]
- Έτρεμε το δροσάτο φως στη θεικιά θωριά της,
Στα μάτια της τα **ολόμαυρα** και στα **χρυσά** μαλλιά της. (μάτια ολόμαυρα – χρυσά μαλλιά) [Δ.Σολωμός, Κρητικός]

5.12. Συμφυρμός / Επανετυμολόγηση

Εδώ κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί το σχήμα Συμφυρμός λέξεων. Κατά το (Νάκας & Κατσούδα,2013) αφορά την περίπτωση της δημιουργίας μιας νέας μη υπαρκτής λεξικής μονάδας, η οποία προκύπτει από τη συνένωση δύο υπαρκτών λεξικών μονάδων και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συγχέεται με τη διαδικασία της σύνθεσης. Π.χ.,

- Ασφαλιστικό ☒ Ληστρικό → Ασφαληστρικό
- Brad ☒ Angelina → Brangelina

Ωστόσο δεν πρέπει να συγχέεται η περίπτωση των συμφυρμών με την περίπτωση ανάδυσης μιας υπαρκτής λέξης από μια άλλη υπαρκτή λέξη με τη βοήθεια ποικίλων μέσων (γραμματοσειράς, μορφοποίησης, σημείων στίξης, παρορθογράφησης κ.ά.), π.χ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ < Ελληνικά // νικά, παΤΕΡΑΣ < πατέρας // τέρας. Γι' αυτή τη διαδικασία επανάλυσης μιας υπαρκτής λέξης χρησιμοποιείται από τους Κατσούδα και Νάκα (2013) ο γενικότερος όρος επανετυμολόγηση. Ο όρος οπτικοί συμφυρμοί των Κατσούδα & Κρητικού (2010) χρησιμοποιείται μόνο για τις περιπτώσεις εμφάνισης του νεολογισμού αυτού σε γραπτά κείμενα. Όμως η τηλεοπτική ή ραδιοφωνική εκδοχή του είναι επίσης πολύ πιθανή κι εδώ ο επιτονισμός έχει βαρύνουσα σημασία.

Αρκετά από τα παραπάνω σχήματα λόγου λειτουργούν ως εργαλεία πρόκλησης χιουμοριστικών καταστάσεων και συναντώνται σε πολλά σενάρια κινηματογραφικών ταινιών. Στην επόμενη ενότητα επιδιώκεται ο εννοιολογικός προσδιορισμός του χιούμορ και ειδικότερα η κοινωνιογλωσσική του προσέγγιση ώστε να διερευνηθεί ο βαθμός και το είδος των γλωσσικών φαινομένων που επιλέγονται από τους σεναριογράφους, στην προσπάθειά τους να προκαλέσουν το γέλιο των θεατών.

6. Χιούμορ

6.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός

Ως χιούμορ νοείται μία ιδιαίτερη μορφή ανθρώπινης επικοινωνίας, που στοχεύει στην πρόκληση γέλιου. Σύμφωνα με το ηλεκτρονικό λεξικό Wikipedia, δίνονται πολλές έννοιες της λέξης χιούμορ καθώς προσεγγίζεται ως «εκείνη την ποιότητα της φαντασίας που δίνει στις ιδέες μια αμφίβολη ή φανταστική όψη και τείνει να προκαλεί το γέλιο ή την ευθυμία μέσω κωμικών εικόνων ή περιγραφών»(Wikipedia,2018) αλλά και ως πνευματώδης αστεϊσμός, εύθυμη διάθεση, που εκδηλώνεται με άκακη ειρωνεία και προκαλεί στους άλλους διασκέδαση και ευχαρίστηση. Παράλληλα συναντάται ως μορφή πνεύματος που παρουσιάζει την πραγματικότητα έτσι ώστε να προβάλλεται η διασκεδαστική και παράδοξη όψη της και τέλος ως η διανοητική ικανότητα της σύλληψης, της έκφρασης, ή της εκτίμησης του κωμικού ή του κωμικά αντιφατικού. Το χιούμορ στην κοινή συνείδηση είναι η συνήθεια κάποιου να αστειεύεται διακωμωδώντας γεγονότα, πρόσωπα ή καταστάσεις, συνδέεται άρρηκτα με την ευδιαθεσία, το γέλιο, το κωμικό, τη σάτιρα, την παρωδία, τον σαρκασμό.

Ο όρος χιούμορ ετυμολογικά προέρχεται από την αγγλική λέξη humour, η οποία προέρχεται από το λατινικό humor ή umor που αρχικώς σήμαινε την υγρασία και τους χυμούς του σώματος, σύμφωνα με το Ελληνικό Λεξικό των Τεγόπουλου-Φυτράκη. Αργότερα, μεταβλήθηκε το νοηματικό της περιεχόμενο υποδηλώνοντας την ψυχική διάθεση ή ιδιοσυγκρασία ενός ανθρώπου. Κατά μία άλλη εκδοχή, προτάθηκε η γαλλική προέλευση του όρου από το humeur (Roodenburg&Bremmer,2005). Πάντως, με τη σύγχρονη σημασία του κωμικού και του αστείου το χιούμορ μαρτυρείται για πρώτη φορά στην Αγγλία περί το 1682.

Το χιούμορ διακρίνεται σε τέσσερα είδη (Effenberger,1994 όπως αναφ. στο Sumelidisová,2015):

1. Το αντικειμενικό χιούμορ είναι η πιο υψηλή και η πιο σύνθετη μορφή του χιούμορ, δεν ακυρώνει τη λογική, αλλά δημιουργεί δική της καταργώντας όλες τις συμβάσεις.

2. Το παράλογο χιούμορ, που είναι συγκεκριμένο και βασίζεται στην αλλοίωση λογικών σημασιακών σχέσεων, στρέφεται εναντίον του θετικιστικού ορθολογισμού και του κομφορμισμού, γι' αυτό και αποτελεί βασικό στοιχείο των παραδοσιακών κριτικών λογοτεχνικών ειδών όπως είναι η παρωδία, σάτιρα ή παρενδυσία. Ως μέθοδο συχνά χρησιμοποιεί τον σαρκασμό.
3. Το μαύρο χιούμορ, που χρησιμοποιεί τα μέσα του παράλογου χιούμορ, αλλά διαφέρει με την ακραία έμφαση στο τραγικωμικό στοιχείο, ο σαρκασμός του παράλογου χιούμορ γίνεται εδώ κυνισμός, που τείνει προς το μακάβριο.
4. Το απόλυτο κωμικό, που δεν είναι ακριβώς χιούμορ, είναι καθαρή χαρά, έκφραση συναισθημάτων και ενστίκτων, βασιζόμενη στο αφηρημένο παιχνίδι, χωρίς επίθεση σε σημασιολογικές αξίες και επομένως χωρίς διαστρέβλωση λογικών και αντικειμενικών σχέσεων.

Το χιούμορ είναι μια πραγματικότητα της ζωής μας. Διαχέεται σε όλους της τομείς της ζωής (εργασία, κοινωνικές σχέσεις, ψυχολογία, ιατρική, εκπαίδευση) παρέχοντας δυνατότητες και προοπτικές για τη βελτίωσή της. Το χιούμορ μπορεί να απομακρύνει τον κίνδυνο συγκρούσεων στον εργασιακό χώρο, να μειώσει το άγχος, να ενώσει τους ανθρώπους και να δημιουργήσει άτομα με ομαδικό πνεύμα και κίνητρα (Ξενή,2007)

6.2. Θεωρία του Raskin

Ο Raskin(1985) είναι ο πρώτος που επιχειρεί μια συστηματική γλωσσολογική προσέγγιση του χιούμορ στο έργο του "Semantic Mechanisms of Humor", όπου αναφέρει πως «μια γλωσσική θεωρία για το χιούμορ θα πρέπει να είναι σε θέση να καθορίσει τις αναγκαίες και επαρκείς γλωσσικές συνθήκες που εξασφαλίζουν ότι ένα κείμενο είναι χιουμοριστικό\αστείο»(σελ.59). Μέσω της σημασιολογικής θεωρίας του Raskin για το χιούμορ, ένα κείμενο είναι χιουμοριστικό, όταν ικανοποιούνται και οι δύο ακόλουθες συνθήκες:

→ το κείμενο είναι συμβατό (ολικώς η μερικώς) με δύο σενάρια \ γνωστικά σχήματα και

→ τα σενάρια αυτά είναι αντίθετα μεταξύ τους.

Δηλαδή ένα χιουμοριστικό κείμενο ενεργοποιεί ένα γνωστικό σχήμα, μια γενικότερη ιδέα που έχει ο αποδέκτης για τον κόσμο το οποίο σε σχέση με το κείμενο που δέχεται τον κάνει να αναμένει μια συγκεκριμένη συνέχεια. Όμως, η χιουμοριστική ατάκα που ακολουθεί φέρνει στην επιφάνεια ένα δεύτερο γνωστικό σχήμα με βάση το οποίο ο αποδέκτης πρέπει να προχωρήσει σε νέα ερμηνεία του κειμένου. Η μετάβαση από το ένα γνωστικό σχήμα στο άλλο αποτελεί την ανατροπή. Η ανατροπή προκύπτει από το γλωσσικό παιχνίδι που μπορεί να πραγματοποιείται σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας (Ross,2005). Έτσι, η ανατροπή μπορεί να εντοπίζεται στο επίπεδο της μορφο-φωνολογίας, της μορφολογίας, της σύνταξης, της σημασιολογίας και της πραγματολογίας. Η μετάβαση γίνεται από το πιο λογικό και αναμενόμενο γνωστικό σχήμα στο λιγότερο πιθανό και αναμενόμενο. Η απρόσμενη μετάβαση από το ένα γνωστικό σχήμα στο άλλο βασίζεται σε αντιθέσεις ανάμεσα στο πραγματικό και στο μη πραγματικό \ αναμενόμενο, στο αναμενόμενο και στο μη αναμενόμενο, στο πιθανό \ το εφικτό και το λιγότερο πιθανό, το ανέφικτο. Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο παράδειγμα (Raskin,1998),

*«Είναι ο γιατρός στο σπίτι;» Ρώτησε ψιθυριστά ο ασθενής.
«Όχι». Απάντησε η νέα και όμορφη σύζυγος του γιατρού.
«Έλα γρήγορα».*

Ως σενάρια ή γνωστικά \ νοητικά σχήματα ορίζονται στο πλαίσιο της σημασιολογίας κάποιες γνωστικές δομές που έχει στο μυαλό του ο κάθε ομιλητής \ αποδέκτης, οι οποίες αποτελούν μια αναπαράσταση της γνώσης του για ένα κομμάτι του κόσμου. Πρόκειται, δηλαδή, για σημασιολογικές πληροφορίες οι οποίες σχετίζονται με τη σημασία των λέξεων σε σχέση με τον κόσμο και ενεργοποιούνται από συγκεκριμένες λέξεις (Hemplemann et al. 2012). Στο πλαίσιο των χιουμοριστικών κειμένων μεταβαίνουμε συνήθως από το πιο αναμενόμενο, φυσιολογικό και προσιτό γνωστικό σχήμα στο

λιγότερο πιθανό και αναμενόμενο σε σχέση με το πρώτο γνωστικό σχήμα (Giora & Fein, 1999).

Στο παραπάνω παράδειγμα το πρώτο γνωστικό σχήμα που ενεργοποιείται με βάση τις πρώτες πληροφορίες που δίνονται είναι η επαφή γιατρού - ασθενή, ο οποίος μάλιστα ελπίζει να βρει τον γιατρό στο τηλέφωνο. Όταν όμως ακολουθεί η επόμενη πρόταση, ο αποδέκτης έρχεται αντιμέτωπος με μια έκπληξη καθώς η νέα πληροφορία είναι ασύμβατη με το γνωστικό σχήμα της σχέσης γιατρού - ασθενή που έχει ενεργοποιηθεί. Η αρχική πληροφορία θα πρέπει να ερμηνευτεί με διαφορετικό τρόπο για να ταιριάζει με το τέλος του ανεκδότου. Ενεργοποιείται, λοιπόν, ένα δεύτερο γνωστικό σχήμα σύμφωνα με το οποίο η φωνή στο τηλέφωνο ανήκει στον εραστή της γυναίκας του γιατρού ο οποίος μάλιστα ελπίζει να μη βρει τον γιατρό στο σπίτι για να μπορέσει να πάει ο ίδιος εκεί. Το χιούμορ, λοιπόν, στο ανέκδοτο αυτό βασίζεται σε μια σημασιολογική αντίφαση που προκύπτει και η οποία επιλύεται μέσω της εναλλαγής γνωστικών σχημάτων (δύο αντιθετικά γνωστικά σχήματα: επίσκεψη στον γιατρό - επίσκεψη στην ερωμένη). Βλέπουμε πως η θεωρία του Raskin προϋποθέτει την ύπαρξη μιας ασυμβατότητας η οποία δεν περιορίζεται μόνο στη σημασία των λέξεων αλλά απαιτεί την ενεργοποίηση σεναρίων τα οποία φέρουν σημασιολογικές και πραγματολογικές πληροφορίες, γενικές εγκυκλοπαιδικές γνώσεις για τον κόσμο που δεν περιορίζονται στο πλαίσιο του κειμένου.

6.3. Γενική θεωρία του χιούμορ

Η Γενική Θεωρία για το Γλωσσικό Χιούμορ (Attardo, 1994) στοχεύει να περιγράψει όλα τα είδη γλωσσικού χιούμορ. Η βασική ιδέα παραμένει ίδια με την προσέγγιση του Raskin (1985), όμως διακρίνονται ορισμένες διαφορές στη νέα προσέγγιση του χιούμορ οι οποίες θα συμβάλλουν στο να διευρυνθεί η δυνατότητα εφαρμογής της θεωρίας σε περισσότερα είδη γλωσσικού χιούμορ. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της θεωρίας για το Γλωσσικό Χιούμορ, αναγνωρίζονται δύο είδη χιουμοριστικών κειμένων ανάλογα με τον τρόπο που προκαλείται η αντίφαση.

(α) Υπάρχουν κείμενα, τα οποία μοιάζουν με τα κλασικά ανέκδοτα, που λήγουν με μια τελική χιουμοριστική ατάκα. Το χιούμορ στην περίπτωση αυτή βασίζεται στην ατάκα η οποία οδηγεί σε αντίφαση και σε επανερμηνεία του κειμένου με βάση τη νέα ανατρεπτική πληροφορία.

(β) Έχουμε κείμενα όπου η ύπαρξη του χιούμορ δεν περιορίζεται στο τέλος, αλλά εντοπίζεται σε όλη την πορεία του κειμένου. Ειδικότερα, εντοπίζονται χιουμοριστικές φράσεις οι οποίες περιέχουν επίσης ασύμβατες πληροφορίες αλλά σε αντίθεση με την τελική ατάκα, βρίσκονται σε οποιοδήποτε σημείο εντός του κειμένου εκτός από το τέλος, ενώ προκαλούν γέλιο χωρίς απαραίτητα να προκαλούν την επανερμηνεία.

Τα χιουμοριστικά αυτά κείμενα παρουσιάζουν απαραίτητα και μια τελική ατάκα. Έτσι, τα δύο αυτά είδη ατάκας επιτελούν διαφορετική λειτουργία καθώς, ενώ στην πρώτη περίπτωση έχουμε διακοπή του χιουμοριστικού κειμένου και ανατροπή, στη δεύτερη περίπτωση έχουμε ενσωματωμένες τις χιουμοριστικές φράσεις στο κείμενο, χωρίς να επηρεάζουν την εξέλιξη του. Βέβαια, σε ένα χιουμοριστικό κείμενο μπορεί να εντοπίζονται και τα δύο ήδη ατάκας καθώς το καθένα επιτελεί τη δική του λειτουργία. Η τελική ατάκα είναι που οδηγεί στην έκπληξη αλλά οι ενδιάμεσες χιουμοριστικές ατάκες προσδίδουν χιουμοριστικό χαρακτήρα στο κείμενο χωρίς όμως να προϋδεάζουν για τη συγκεκριμένη έκπληξη που θα ακολουθήσει με την εμφάνιση της τελικής ατάκας. Έτσι, βλέπουμε πως η τελική ατάκα δεν αποτελεί το μόνο χιουμοριστικό στοιχείο σε ένα χιουμοριστικό κείμενο. Συνοψίζοντας, λοιπόν, σχετικά με τα δύο είδη ατάκας, βλέπουμε πως υπάρχει λειτουργική διαφορά μεταξύ τους και όχι απλά διαφορά στη θέση που εντοπίζονται (Tsakona,2004).

Δύο φίλοι συζητούν:

*-Μετά από 20 χρόνια γάμου είμαι ακόμη ερωτευμένος με την ίδια γυναίκα.
-Σοβαρά;*

Σύμφωνα με τους Attardo & Raskin (1991) και Hemplmann (2003) η γνωστική αντίθεση, η κατάσταση και ο στόχος έχουν να κάνουν με το περιεχόμενο του χιουμοριστικού κειμένου ενώ ο λογικός μηχανισμός, η κειμενική στρατηγική και η γλώσσα σχετίζονται με τη γλώσσα που

χρησιμοποιείται ως μέσο για να εκφραστεί το περιεχόμενο του χιούμορ. Για τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η επεξεργασία ενός χιουμοριστικού κειμένου ο Attardo (2001) αναφέρει πως όταν ο αποδέκτης έρχεται σε επαφή με το πρώτο μέρος ενός χιουμοριστικού κειμένου δημιουργεί στο μυαλό του μια κατάσταση, ένα γνωστικό σχήμα. Η ερμηνεία αυτή παραμένει ενεργοποιημένη μέχρι που συναντά την τελική χιουμοριστική ατάκα η οποία λειτουργεί ως σημασιολογικό εμπόδιο στην μέχρι τώρα ερμηνεία. Το στοιχείο αυτό που προκαλεί το πέρασμα από τη μία ερμηνεία στην άλλη, ο Attardo (1994) το ονομάζει 'διακόπτης'. Εκτός από αυτό το στοιχείο, εντοπίζεται άλλο ένα στοιχείο που ονομάζεται από τον Attardo 'σύνδεσμος' και αποτελεί το κοινό στοιχείο, το δέσιμο μεταξύ των δύο ερμηνειών, των δύο γνωστικών σχημάτων Μεθυσμένος σε σουβλατζίδικο:

*-Ένα γύρο απ'όλα!
-Πίτα;
-Άσε, λιώμα.*

Στο παραπάνω παράδειγμα, η λέξη «πίτα» λειτουργεί ως σύνδεσμος ανάμεσα στις δύο ερμηνείες (σύνδεσμος). Αρχικά, ερμηνεύεται ως πίτα με γύρο, σύμφωνα δηλαδή με την κυριολεκτική της σημασία. Ακολουθεί όμως η λέξη «λιώμα» (διακόπτης) η οποία ανατρέπει την αρχική ερμηνεία και αναγκάζει τον αποδέκτη να γυρίσει πίσω και να αναζητήσει μια δεύτερη ερμηνεία για την αμφίσημη λέξη «πίτα», η οποία ερμηνεύεται ξανά, μεταφορικά αυτή τη φορά, ως λιώμα στο μεθύσι, πολύ μεθυσμένος.

6.4. Το χιούμορ ως κοινωνιογλωσσικό φαινόμενο

Η μελέτη του χιούμορ ως κοινωνιογλωσσικού φαινομένου δείχνει ότι κάθε ομιλητής/τρια διαθέτει απόψεις και στάσεις που αφορούν το τι είναι χιούμορ, πώς χρησιμοποιείται ή «πρέπει» να χρησιμοποιείται και ποια είναι τα (επιδιωκόμενα ή εμπειρικά παρατηρούμενα) αποτελέσματά του (Τσάκωνα,2013, σελ.15). Οι αντιλήψεις αυτές συγκροτούν στερεότυπα, τα οποία καθοδηγούν τους ομιλητές στις περιστάσεις χρήσης του χιούμορ και συνδράμουν στην προσπάθεια αξιολογικής εκτίμησης της εύθραυστης συχνά διαχωριστικής γραμμής ανάμεσα στην επιτυχία ή την αποτυχία, τη θετική ή αρνητική χροιά κατά την εκφορά του. Ωστόσο, τα στερεότυπα αυτά ούτε ίδια είναι σε όλες τις κοινωνίες ούτε αμετάβλητα στο χρόνο. Οι

νόρμες και οι συνήθειες γύρω από την χρήση, το περιεχόμενο και το περιεχόμενα του χιούμορ ποικίλουν από το ένα κοινωνιοπολιτισμικό περιβάλλον στο άλλο και μεταβάλλονται διαχρονικά (Τσάκωνα,2013, σελ.16). Είναι αναμενόμενο ότι οι κοινωνικές συνθήκες, ο τρόπος ζωής, οι αντιλήψεις που επικρατούν σε κάθε εποχή, αφήνουν το αποτύπωμά τους στις αστείες αφηγήσεις, πράξεις ή φράσεις. Με άλλα λόγια, το σύστημα αξιών που διέπει κάθε πολιτισμό, επηρεάζει και την κωμική έκφραση των μελών του.

Τα παραπάνω είναι εμφανή στα σενάρια των ελληνικών ταινιών της περιόδου 1950 -1970, στα οποία οι στερεοτυπικές αντιλήψεις της κοινωνίας αξιοποιούνται από τους σεναριογράφους στην προσπάθεια πρόκλησης αστείων καταστάσεων. Στο ερευνητικό μέρος περιγράφεται πληθώρα παραδειγμάτων στα οποία διακωμωδούνται καταστάσεις της καθημερινότητας βασιζόμενες στις βασικές πολιτισμικές αξίες της ελληνικής κοινωνίας του 1960 - 1970.

7. Μεθοδολογία Έρευνας

Η παρούσα μελέτη στοχεύει στην ανάλυση των σχημάτων λόγου που χρησιμοποιούνται στα σενάρια μιας σειράς δημοφιλών ελληνικών ταινιών, προκειμένου να αναλυθεί ο τρόπος δημιουργίας μέσω αυτών χιουμοριστικών καταστάσεων. Η ερευνητική μελέτη εστιάζει στην ανάπτυξη και αξιολόγηση ενός γραμματικού φαινομένου μέσω της ερμηνείας των κειμένων της μαζικής κουλτούρας ως ένα καθημερινό τρόπο γραμματισμού στον οποίο έχουν πρόσβαση όλοι. Την περίοδο 1960-1975 ο ελληνικός κινηματογράφος υπήρξε βασικό μέσο διασκέδασης της ελληνικής κοινωνίας. Η λειτουργία του ως λαϊκού θεάματος ανέδειξε τη δημιουργία και τη συγκρότηση μιας μαζικής εγχώριας αγοράς πολιτισμικών - καταναλωτικών προϊόντων, η οποία κατάφερε να υπερκεράσει σε αριθμούς και μεγέθη κατά τη διάρκεια δύο δεκαετιών οποιαδήποτε άλλη αγορά θεάματος (Δεμερτζόπουλος,2010). Στη βιβλιογραφία εντοπίζονται εμπειρικές μελέτες που εστιάζουν στην ανάλυση των σχημάτων λόγου που υιοθετούνται κατά τη δημιουργία διαφημιστικών σλόγκαν ακόμη και στον πολιτικό λόγο (Καμηλάκη,2012). Άλλες μελέτες έχουν ως αντικείμενο την καταγραφή και την ερμηνεία των σχημάτων λόγου που υιοθετούν οι σεναριογράφοι στον

ελληνικό κινηματογράφο με εστίαση στον Αλέκο Σακελάριο (Αβραμίδου,2018). Δεν υπάρχει ωστόσο κάποια μελέτη που να ασχολείται με το δημοφιλές συγγραφικό δίδυμο της περιόδου 1960-1975 και ειδικότερα τους Πρετεντέρη¹ και Γιαλαμά². Βασικές πληροφορίες αναφορικά με την υπόθεση, τους πρωταγωνιστές αλλά και τους συντελεστές παραγωγής των ελληνικών ταινιών που επιλέχθηκαν στην παρούσα εργασία, συγκεντρώνονται στον πίνακα 3.

1. Μικροί Μεγάλοι εν δράσει(1963),Εισιτήρια:327.419
2. Δεσποινίς Διευθυντής (1964), Εισιτήρια:402.143
3. Τζένη – Τζένη(1966), Εισιτήρια: 587.323
4. Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (1967), Εισιτήρια:381.257
5. Ο Τζαναμπέτης (1969), Εισιτήρια: 327.291
6. Τι 30 τι 40 τι 50 (1972), Εισιτήρια: 139.487

Οι παραπάνω κινηματογραφικές ταινίες συγκεντρώνουν ακόμη και σήμερα υψηλά ποσοστά τηλεθέασης. Ειδικότερα σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της εταιρείας AGB Nielsen Media Research για το 2018, οι ταινίες κατατάχθηκαν στις πρώτες θέσεις τηλεθέασης στο γενικό κοινό στην κατηγορία ελληνικές ταινίες (βλέπε πίνακα2).

Ταινία	Ημερομηνία Προβολής	Τηλεοπτικός Σταθμός	Μερίδιο Τηλεθέασης
<i>Δεσποινίς Διευθυντής</i>	9/6/2018	ALPHA	12.5%
<i>Τζένη – Τζένη</i>	9/9/2018	STAR	15.1%
<i>Τι 30, Τι 40, Τι 50</i>	22/7/2018	ALPHA	17.4%
<i>Μικροί- Μεγάλοι εν Δράσει</i>	11/3/2018	ANTENNA	13.9%
<i>Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια</i>	1/12/2018	OPEN	14.5%
<i>Ο Τζαναμπέτης</i>	4/9/2018	ANTENNA	10.3%

Πίνακας 2. Ποσοστά τηλεθέασης ελληνικών ταινιών στο γενικό κοινό. Πηγή: AGB Nielsen

¹ Ο Κώστας Πρετεντέρης γεννήθηκε στην Αθήνα και φοίτησε στο Πειραματικό γυμνάσιο. Από μαθητής άρχισε να γράφει νούμερα για επιθεωρήσεις. Το 1962 συνεργάζεται με τον Ασημάκη Γιαλαμά σε έργα πρόζας. Τα επόμενα δέκα χρόνια μαζί με τον Ασημάκη Γιαλαμά έγραψαν είκοσι κωμωδίες που παρουσιάστηκαν από τους καλύτερους θιάσους και μεταφέρθηκαν με μεγάλη επιτυχία και στον κινηματογράφο. Χαρακτηριστικότερα δείγματα της δουλειάς τους είναι τα θεατρικά έργα: *Δεσποινίς Διευθυντής* (1963), *Μιας Πεντάρας Νιάτα* (1965), *Τζένη Τζένη* (1966), *Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια* (1967), *Ένας ιππότης για τη Βασούλα* (1967). Στον κινηματογράφο πρωτοεμφανίστηκε σαν σεναριογράφος μαζί με τον Γιώργο Οικονομίδη και τον Ασημάκη Γιαλαμά το 1954 στην ταινία *Χαρούμενο Ξεκίνημα*. Συνολικά αναφέρονται 55 θεατρικά έργα, κωμωδίες και επιθεωρήσεις, τα οποία έγραψε ή συμμετείχε στο διάστημα 1953 με 1978.

² Ο Ασημάκης Γιαλαμάς γεννήθηκε στη Μεσσηνία. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη σάτιρα, το χρονογράφημα και το σατιρικό στίχο. Συνεργάστηκε με πολλές εφημερίδες. Ασχολήθηκε και με τον περιοδικό Τύπο, όπου γράφει ευθυμογραφήματα, σατιρικούς στίχους και διηγήματα. Πολλά έργα του έχουν περιληφθεί σε χιουμοριστικές ανθολογίες και ορισμένα εκδόθηκαν σε βιβλία. Υπήρξε μέλος της Εταιρείας Θεατρικών Συγγραφέων στην οποία υπήρξε και σύμβουλος. Το 2004 τιμήθηκε για το συνολικό του έργο από την ΕΣΗΕΑ μαζί με τους Αλέκο Λιδωρίκη, Αλέκο Σακελλάριο και Δημήτρη Ψαθά.

Ταινία	Έτος Παραγωγής	Σενάριο - Σκηνοθεσία	Καστ Ηθοποιών	Υπόθεση
Μικροί Μεγάλοι εν δράσει	1963 Εισιτήρια: 327.419	Κώστας Πρετεντέρης Ασημάκης Γιαλαμάς/ Ορέστης Λάσκος	Μαίρη Αρώνη Λάμπρος Κωνσταντάρας Βασίλης Αυλωνίτης Γιώργος Πάντζας Βιβέττα Τσιούνη Βαγγέλης Σειληνός Ελένη Ανουσάκη	Ο Αντώνης και η Μαριάννα (Λάμπρος Κωνσταντάρας και Μαίρη Αρώνη), γονείς εν χηρεία και ερωτευμένοι μεταξύ τους, αποφεύγουν να συζητήσουν με τα παιδιά τους Γιώργο και Ελίνα (Γιώργος Πάντζας και Βιβέτα Τσιούνη) το ενδεχόμενο του γάμου τους. Όμως, όταν εκείνα ερωτεύονται με τη σειρά τους, τα προβλήματα αυξάνονται και μόνο η παρέμβαση του Φαίδωνα (Βασίλης Αυλωνίτης), συνεργάτη του Αντώνη, θα λύσει την περίπλοκη κατάσταση και θα επιτρέψει στους δύο γονείς να ενώσουν τις τύχες τους και να ζήσουν ευτυχισμένοι.
Δεσποινίς Διευθυντής	1964 Εισιτήρια: 402.143	Κώστας Πρετεντέρης Ασημάκης Γιαλαμάς/ Ντίνος Δημόπουλος	Τζένη Καρέζη, Αλέκος Αλεξανδράκης, Διονύσης Παπαγιαννόπουλος, Ελένη Ζαφειρίου, Δημήτρης Νικολαΐδης, Γιάννης Βογιατζής, Κώστας Καρράς, Δέσποινα Στυλιανοπούλου	Η Λίλα Βασιλείου αναλαμβάνει τη διεύθυνση μιας τεχνικής εταιρείας έχοντας διαρκώς στο πλευρό της τον υπερπροστατευτικό πατέρα της. Θέλοντας να δώσει προτεραιότητα στην καριέρα της, παραμελεί την θηλυκότητα της αποθαρρύνοντας το φλερτ του υφισταμένου της υπομηχανικού και λάτρη του γυναικείου φύλου Αλέκου Σαμιωτάκη. Όταν τον ερωτεύεται, παροτρύνεται από την ξαδέλφη της, Αθηνά, να μεταμορφωθεί σε ναζιάρικο θηλυκό.

Τζένη – Τζένη	1966 Εισιτήρια: 587.323	Κώστας Πρετεντέρης Ασημάκης Γιαλαμάς/ Ντίνος Δημόπουλος	Τζένη Καρέζη Διονύσης Παπαγιαννόπουλος Ανδρέας Μπάρκουλης Λάμπρος Κωνσταντάρας Μαίρη Λαλοπούλου Ελένη Ζαφειρίου Δημήτρης Καλλιβωκάς Νανά Σκιαδά	Η φοιτήτρια φιλολογίας Τζένη Σκούταρη, κόρη του τοπικού κομματάρχη Κοσμά Σκούταρη, επισκέπτεται συχνά την ιδιωτική βιβλιοθήκη του εφοπλιστή Μίλτου Κασσανδρή, πολιτικού αντιπάλου του πατέρα της. Ο Κασσανδρής προετοιμάζει τον ανιψιό του – και παιδικό φίλο της Τζένης – Νίκο Μαντά, για υποψήφιο βουλευτή στις προσεχείς εκλογές. Ο συνυποψήφιος του Γκόρτσος έχει προβάδισμα, ενώ υποστηρίζεται από τον Σκούταρη, ο οποίος αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα. Έτσι, ο Κασσανδρής αποφασίζει να υποχρεώσει την Τζένη να παντρευτεί με λευκό γάμο τον ανιψιό του –ο οποίος είχε παντρευτεί κρυφά την Υβόννη Καρύπη- , ενώ παράλληλα ξελασπώνει οικονομικά τον πατέρα της, προκειμένου να εξασφαλίσει την εκλογή του ανιψιού του. Ο λευκός γάμος, όμως, θα φέρει τον έρωτα ανάμεσα στο ζευγάρι με απρόσμενες εξελίξεις.
Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια	1967 Εισιτήρια: 381.257	Κώστας Πρετεντέρης Ασημάκης Γιαλαμάς/ Ντίνος Δημόπουλος	Λάμπρος Κωνσταντάρας, Μπέτυ Αρβανίτη, Διονύσης Παπαγιαννόπουλος, Νόρα Βαλσάμη, Χρόνης Εξαρχάκος, Μέλπω Ζαρόκωστα, Μαρία Μπονέλου, Άρης	Ένας καλοστεκούμενος πενηντάρης, ο Ντίνος Διαμαντής (Λάμπρος Κωνσταντάρας), ζει με την αδελφή του, τρέχοντας πίσω από κάθε θελκτικό θηλυκό. Όταν γνωρίζει την εικοσάχρονη Κορίνα (Νόρα Βαλσάμη) και τη μητέρα της, δύο απατεώνισσες που μαδάνε πλούσιους μεσήλικες, χάνει τελειώς τα λογικά του, καθώς η Κορίνα παριστάνει την ερωτευμένη μαζί του. Η γραμματέας του, η Ρίτα (Μπέτυ Αρβανίτη), που είναι πολλά χρόνια αρραβωνιασμένη μαζί του, κινητοποιείται και, με τη βοήθεια του γιατρού του, του Σπύρου, κι ενός πρώην υπαλλήλου του, κάνουν τον ερωτύλο Ντίνο να καταλάβει

			Μαλιαγρός,	επιτέλους το ποιόν των δύο γυναικών.
Ο Τζαναμπέτης	1969 Εισιτήρια: 327.291	Γιαλαμάς Ασημάκης, Πρετεντέρης Κώστας- Καραγιάννης	Κωνσταντάρας Λάμπρος Νεζερ Μαρίκα Ρίζος Νίκος Κοντού Μάρω Νικολαΐδης Δημήτρης Στυλιανοπούλου Δέσποινα Κωνσταντάρα Μήτση	Ο Νεόφυτος (Λάμπρος Κωνσταντάρας), ο Σάββας (Δημήτρης Νικολαΐδης) και ο Λάμπης (Ορφέας Ζάχος) είναι τρεις μεσόκοποι εργένηδες που απαγορεύουν στον ανιψιό τους Ντίνο (Παύλο Λιάρο) να παντρευτεί την αγαπημένη του Καίτη (Καίτη Τριανταφύλλου). Και οι τρεις θείοι θα πιαστούν στα δίχτυα της γοητευτικής θείας της Καίτης, της Βέρας (Μάρω Κοντού), και τελικά θα δώσουν τη συγκατάθεσή τους για το γάμο. Ο δε Νεόφυτος θα κάνει ένα βήμα παραπάνω και θα παντρευτεί τη Βέρα.
Τι 30 τι 40 τι 50	1972 Εισιτήρια: 139.487	Κώστας Πρετεντέρης Ασημάκης Γιαλαμάς/ Κώστας Καραγιάννης	Κωνστανταρας Λαμπρος Διαλυνα Ρικα Κωνστανταρα Μιτση Μοσχιδης Γιωργος Κωνσταντινιδης Θωμας Γκινη Νελλη	Ο Ζάχος ένας σοβαρός πενηντάρης με πολύ συντηρητικές απόψεις για τη ζωή και τον έρωτα, προσλαμβάνει για γραμματέα του την Τέτα, την εικοσάχρονη κόρη της πρώην φιλενάδας του Ναταλίας. Όταν η Τέτα θα εξομολογηθεί ότι είναι ερωτευμένη με έναν ώριμο κύριο, η σκέψη όλων θα πάει στον διαφημιστή του Ζάχου, Βίκτωρα Καλλινίκο. Μια σειρά παρεξηγήσεων θα συμβούν μέχρι να αποκαλυφθεί ότι η Τέτα είναι ερωτευμένη με τον Ζάχο.

Πίνακας 3.Επιλεγείσες Ταινίες του Ελληνικού Κινηματογράφου της περιόδου (1960-1975)

7.1. Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (1963)

Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στο σενάριο της κινηματογραφικής ταινίας με τίτλο 'Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει' (Λαζαρίδης,&Λιάσκος,1963) συγκεντρώνονται στον πίνακα 4. Στην συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά το κάθε είδος σχήματος λόγου. Όπου απαιτείται να αποδοθεί η σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται επιλέχθηκε το λεξικό της Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας.

Σχήμα Λόγου	Συχνότητα Εμφάνισης
→ Ανακλαστικό Σχήμα	III
→ Μεταφορά	III
→ Επανετυμολόγηση	I
→ Σχήμα άρσης και θέσης	I
→ Αλληγορία	II
→ Ελάχιστο Ζευγάρι	I

Πίνακας 4. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Μικροί και Μεγάλοι εν Δράσει»

Κα ΣΕΚΕΡΗ³(πελάτισσα στο ινστιτούτο ομορφιάς της Μαριάννας): Αχ, κύριε Φίφη, στην Ελβετία που είχα πάει για πλαστική εγχείριση, δεν έγινε τίποτα.

ΦΙΦΗΣ(υπάλληλος στο ινστιτούτο): Δηλαδή;

Κα ΣΕΚΕΡΗ: Το δέρμα μου, το πρωί μου το σηκώνανε, τη νύχτα έπεφτε. Το άλλο πρωί πάλι μου το ξανασηκώνανε, τη νύχτα πάλι κάτω.

ΦΙΦΗΣ: Αχ, μα αυτό δεν είναι μάγουλο, είναι της Άρτας το γιοφύρι.

- Σχήμα άρσης και θέσης (μα αυτό δεν είναι μάγουλο, είναι της Άρτας το γιοφύρι)
- Μεταφορά (είναι της Άρτας το γιοφύρι → δεν είναι καθόλου σταθερό)

ΦΑΙΔΩΝ⁴: Και δηλαδή τα βράδια πού πηγαίνεις;

ΑΛΙΚΗ(γραμματέας στην εταιρία του Αντώνη και του Φαίδωνα): Σπίτι μου.

ΦΑΙΔΩΝ: Α, το κακόμοιρο! Σπίτι - γραφείο, γραφείο - σπίτι θα σε φάει το δρομολόγιο.

ΑΛΙΚΗ: Ε, τι **να κάνουμε**, κύριε Φαίδων;

ΦΑΙΔΩΝ: Τι να κάνουμε; Ξέρεις τι μπορούμε **να κάνουμε** οι δυο μας, αρκεί να το θελήσεις...

- Ανακλαστικό σχήμα (κάνω = 1. υποταγή σε κτ. που δεν μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε 2. για συναναστροφή, επαφή με κπ.)

ΑΝΤΩΝΗΣ⁵: Και νομίζεις ότι αυτές οι σουρλουλούδες έχουν μόνο εσένα;

ΦΑΙΔΩΝ: Α, να σου πω, αγαπητέ μου, εγώ έχω τη θεωρία μου: καλύτερα να τρως αρνάκι γάλακτος με παρέα παρά γίδα μόνος σου!

³ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (00:09:07)

⁴ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (00:09:42)

⁵ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (00:13:06)

- *Αλληγορία (ο Φαίδων προτιμά τις νεαρές συνοδούς και όχι τις ώριμες κυρίες που ταιριάζουν στην ηλικία του)*

ΕΛΙΝΑ⁶: Κυρία Παπασταύρου, ήθελα να σας δώσω να **καταλάβετε**...

ΜΑΡΙΑΝΝΑ: Δε χρειάζεται, πουλάκι μου, μου 'δωσε και **κατάλαβα** ο γιος μου!

- *Ανακλαστικό σχήμα (καταλαβαίνω = 1. σχηματίζω σαφή εικόνα της πραγματικότητας, των αιτιών και των κινήτρων μιας ενέργειας, μιας συμπεριφοράς 2. με τη στάση μου, με τις ενέργειές μου δείχνω σε κπ. ότι δεν μπορεί να με κοροϊδέψει ή να με υποσκελίσει)*

ΓΙΩΡΓΟΣ⁷: Δε μου λες σου έτυχε ποτέ να θες να πας στη Λάρισα;

ΑΛΙΚΗ: Στη Λάρισα; Όχι.

ΓΙΩΡΓΟΣ: Ε, πες πως σου έτυχε, δεν έχει σημασία. Και λες αχ, τι ωραία που είναι η Λάρισα και τότε θα πάω στη Λάρισα [...] και ξεκινάς για τη Λάρισα και ξαφνικά περνάς από τα Καμένα Βούρλα και μόλις τα βλέπεις για πρώτη φορά, πέφτεις ξερός, τέζα...

ΑΛΙΚΗ: Και;

ΓΙΩΡΓΟΣ: Ε, τι και; Πάει η Λάρισα, έτσι και είδες τα Καμένα τα Βούρλα με τις ακρογιαλιές τους, με τα πλατάνια τους...

ΑΛΙΚΗ: Και τι γίνεται τότε;

ΓΙΩΡΓΟΣ: Ε, τι γίνεται τότε; Τώρα σε θέλω, ντε! Πες μου τι γίνεται; Ξεκινάς για Λάρισα ή μένεις στα Καμένα τα Βούρλα και λες ο Θεός βοηθός; Μωρέ, ο Θεός βοηθός!

- *Αλληγορία (η συγκεκριμένη συζήτηση γίνεται όταν ο Γιώργος ερωτεύεται την Αλίκη και προβληματίζεται για το αν θα παραμείνει με την αρραβωνιαστικιά του, την Ελίνα, ή αν θα υποκύψει στο νέο του έρωτα.)*

ΦΑΙΔΩΝ⁸: Α, δε στα 'πα, ξέρεις αγόρασα και μια εξωλέμβριο...

ΑΝΤΩΝΗΣ: Όχι εξωλέμβριο, ρε Φαίδων, όχι **εξωλέμβριο, εξωλέμβιο!**

- *Ελάχιστο ζευγάρι (εξωλέμβριο – εξωλέμβιο)*

ΦΑΙΔΩΝ⁹: (ενώ βρίσκεται με τη νεαρή συνοδό του στην εξωλέμβιο και προσπαθεί να βάλει μπρος στη μηχανή) Άντε, τρομάρα να σου 'ρθει, μη σε πετάξω στη θάλασσα...

Συνοδός: Εμένα; Ωραίος τρόπος!

ΦΑΙΔΩΝ: Εσένα θα πετάξω, παιδάκι μου, να σε **φαν** τα ψάρια; Εσένα; Και δε σε **τρώω** εγώ καλύτερα;

- *Ανακλαστικό σχήμα (τρώω = 1. μασώ και καταπίνω στερεά ή ημίρρευστη τροφή 2. απειλή, πειραχτικά)*

Κα ΣΕΚΕΡΗ¹⁰: Τον είδα (τον Γιώργο) πριν με μια μικρούλα.

⁶ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (00:55:09)

⁷ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (01:03:55)

⁸ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (01:10:54)

⁹ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (01:08:25)

ΦΑΙΔΩΝ: Με μικρούλα; Βρε, το μπαγάσα...

Κα ΣΕΚΕΡΗ: Και ξέρετε με ποια; [...] Μ' εκείνη την τσαπερδόνα, τη δακτυλογράφο του γραφείου σας.

ΦΑΙΔΩΝ: Την Αλίκη;

Κα ΣΕΚΕΡΗ: Αλίκη τη λένε;

ΦΑΙΔΩΝ: Μόνο Αλίκη; **ΜασκαρΑλίκη!**

- Επανετυμολόγηση (**μασκαρΑλίκη** < μασκαραλίκι // Αλίκη)

ΜΑΡΙΑΝΝΑ¹¹: Ε, λοιπόν, εγώ εσένα θα σε παντρευτώ, για να του μπω στο μάτι!

ΦΑΙΔΩΝ: Ε, όχι, για να μπεις στο μάτι αυτουνού, να στραβωθώ εγώ!

- *Μεταφορά (για να του μπω στο μάτι → για να τον εκδικηθώ)*
- *Μεταφορά (να στραβωθώ εγώ → να παντρευτώ και να χάσω την ελευθερία μου)*

7.2. Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας Δεσποινίς Διευθυντής (1964).

Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στο σενάριο της κινηματογραφικής ταινίας με τίτλο "Δεσποινίς Διευθυντής" (Φίνος, & Δημόπουλος, 1964), συγκεντρώνονται στον πίνακα 5. Στην συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά το κάθε είδος σχήματος λόγου. Όπου απαιτείται να αποδοθεί η σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται επιλέχτηκε το λεξικό της Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας.

Σχήμα Λόγου	Συχνότητα Εμφάνισης
→ Ανακλαστικό Σχήμα	IIIIIIIIIIIIIIIIII
→ Μεταφορά	IIIIII
→ Ομοιοτέλετο	II
→ Παρομοίωση	II
→ Συμφυρμός	I
→ Σχήμα άρσης και θέσης	II
→ Ετυμολογικό σχήμα	I

Πίνακας 5. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Δεσποινίς Διευθυντής»

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (πατέρας Λίλας)¹²: Πού πας; Έλα να φας τ' αυγουλάκια σου πρώτα.

ΛΙΛΑ: Ποια **αυγά** τώρα..., που έχω χάσει τ' **αυγά** και τα πασχάλια!

- *Ανακλαστικό σχήμα (αυγά = 1. τα αυγά των πουλιών που έχουν σκληρό προστατευτικό κέλυφος και συνήθ. το αυγό της κότας που είναι μια από τις κυριότερες τροφές του ανθρώπου 2. χάνω τ' αυγά και τα πασχάλια / καλάθια, βρίσκομαι σε μεγάλη αμηχανία, σύγχυση διανοητική κτλ. ή καταστρέφομαι ολοκληρωτικά.)*

¹⁰ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (01:10:54)

¹¹ Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει (01:22:00)

¹² Δεσποινίς Διευθυντής (00:02:07)

Κυρ ΒΑΣΙΛΗΣ(επιστάτης)¹³ : (ο κυρ Βασίλης νομίζει ότι μέσα στο γραφείο είναι η καθαρίστρια, η Τασία, και όχι ο καθηγητής τον οποίο και κατηγορεί) Είπα στον καθηγητή να τον πάρει εδώ μέσα, αλλά δε βαριέσαι, **παχύδερμο** κι αυτός! Τι ανάγκη έχουν αυτοί, έχουνε τις **μισθάρες** τους, τις **ποσοστάρες** τους, τις **κουρσάρες** τους... Πλουτοκρατία, Τασία...

- *Μεταφορά (παχύδερμο → αναισθητος, ανάλητος)*
- *Ομοιοτέλετο (τις μισθάρες τους, τις ποσοστάρες τους, τις κουρσάρες τους)*

ΑΛΕΚΟΣ¹⁴: Έξι μήνες στο φράγμα, κόντεψα να τρελαθώ!

ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ : Γιατί; Η Μακεδονία έχει κορίτσια σαν τα **κρύα τα νερά**.

ΑΛΕΚΟΣ: Εγώ μόνο τα **κρύα τα νερά** είδα!

- *Ανακλαστικό σχήμα (νερό = 1. υγρό άχρωμο, άοσμο, άγευστο που σε καθαρή μορφή αποτελείται από δύο μέρη υδρογόνου και ένα μέρος οξυγόνου και που είναι το πιο διαδεδομένο στοιχείο στη φύση 2. Μια κοπέλα σαν το κρύο το ~ / σαν τα κρύα τα νερά, πολύ δροσερή και χαριτωμένη.)*

ΛΙΛΑ¹⁵: Τότε γιατί ζητήσατε να επιστρέψετε στο φράγμα;

ΑΛΕΚΟΣ: Στα **φράγματα** έχω μεγαλύτερη πείρα.

ΛΙΛΑ: Περίεργο, εγώ θα έλεγα ότι δεν έχετε ιδέα ούτε από **φράγματα** ούτε από φραγμούς!

- *Ανακλαστικό σχήμα (φράγμα = 1. τεχνικό έργο που αποσκοπεί στη συγκράτηση της ροής ή στην αποθήκευση υδάτων 2. καθετί που φράζει, που εμποδίζει ή αποκλείει τη δίοδο, το πέρασμα, την επικοινωνία)*
- *Ετυμολογικό σχήμα (φράγμα – φραγμός)*

ΛΙΛΑ¹⁶: Πάντως να ειδοποιήσετε τον κύκλο των γνωριμιών σας ότι εδώ είναι γραφείο!

ΑΛΕΚΟΣ: Μάλιστα, θα φροντίσω.

ΛΙΛΑ: Η επιστήμη μας είναι **θετική** και θέλουμε και ανθρώπους **θετικούς**.

ΑΛΕΚΟΣ: Σωστά, θα συμμορφωθώ.

- *Ανακλαστικό σχήμα (θετικός-ή-ό = 1. που στηρίζεται στην αντικειμενική γνώση. ANT θεωρητικός: Θετικές επιστήμες, φυσικές, μαθηματικές, τεχνικές, ιατρικές επιστήμες. 2. (για πρόσ.) που σκέφτεται και ενεργεί πάντα με λογική, με ρεαλισμό και με σιγουριά)*

ΛΙΛΑ¹⁷: Εσείς δεν ξέρετε ότι η **μάννα** είναι το ιερότερο πράγμα στον κόσμο [...]

¹³ Δεσποινίς Διευθυντής (00:03:53)

¹⁴ Δεσποινίς Διευθυντής (00:07:53)

¹⁵ Δεσποινίς Διευθυντής (00:15:19)

¹⁶ Δεσποινίς Διευθυντής (00:16:51)

ΑΛΕΚΟΣ: Με παρεξηγήσατε, δεσποινίς! Αυτή δεν ήταν η μητέρα μου...

ΛΙΛΑ: Δεν ήτανε;

ΑΛΕΚΟΣ: Όχι, ήτανε μια ζωντοχήρα, που τη λέω, **μανούλα μου**...

- Ανακλαστικό σχήμα (**μάννα** = **1.** η γυναίκα σε σχέση με τα παιδιά που αυτή έχει γεννήσει· **μητέρα 2.** ~ μου, ως προσφώνηση: α. για πόνο, φόβο, έκπληξη ή θαυμασμό ανάλογα με τον τόνο της φωνής)

ΑΘΗΝΑ¹⁸: Λίλα, ξύπνα...

ΛΙΛΑ: Δεν **κοιμάμαι**!

ΑΘΗΝΑ: **Κοιμάσαι!** Είσαι κι εσύ κοπέλα, κοίταξε λίγο τον εαυτό σου!

- Ανακλαστικό σχήμα (**κοιμάμαι** = **1.** βρίσκομαι σε κατάσταση ύπνου **2.** για κπ. που υστερεί σε ευστροφία ή που τον χαρακτηρίζει αδράνεια και νωθρότητα)

ΑΘΗΝΑ¹⁹: Εκεί μέσα είναι αντρολίβαδο!

ΛΙΛΑ: Τι είναι;

ΑΘΗΝΑ: Αντρολίβαδο, λιβάδι από άντρες. Εσύ, πια τι παριστάνεις;

ΛΙΛΑ: Την κατσίκα, που δεν ξέρει να βοσκήσει!

- Μεταφορά (Αντρολίβαδο, λιβάδι από άντρες. → χώρος με πολλούς άντρες)
- Μεταφορά (Την κατσίκα, που δεν ξέρει να βοσκήσει! → γυναίκα που δεν καταφέρνει να βρει ερωτικό σύντροφο)

ΛΙΛΑ²⁰: Και να 'μωνα και κατσίκα, καλά θα 'τανε... Όλοι εκεί μέσα με βλέπουνε σαν τράγο...

- παρομοίωση (με βλέπουνε σαν τράγο)

ΑΛΕΚΟΣ²¹: Τι έγινε, κυρ Βασίλη, σε μαθαίνουνε **χορό**;

Κυρ ΒΑΣΙΛΗΣ : Εμένα; Έννοια σου, και θα τις **χορέψω** στο ταψί!

- Ανακλαστικό ετυμολογικό σχήμα (**1. χορός** = συντονισμένες ρυθμικές κινήσεις των ποδιών και ολόκληρου του σώματος, που συνήθ. συνοδεύονται από μουσική ή και τραγούδι **2. χορεύω** κπ. στο ταψί = τον ταλαιπωρώ τον βασανίζω.)

ΛΙΛΑ²²: Μα τι του φορτώθηκες του ανθρώπου τώρα;

ΑΘΗΝΑ: Για σένα, βρε κουτό, για να 'χουμε μια **γέφυρα!** Δεν ξέρεις από **γέφυρες** και είσαι και μηχανικός!

- Ανακλαστικό σχήμα (**γέφυρα** = **1.** μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται επικοινωνία και επαφή **2.** κατασκευή από πέτρα, ξύλο ή μέταλλο που συνδέει τις δύο πλευρές ενός φυσικού ή τεχνητού εμποδίου (ποταμού,

¹⁷ Δεσποινίς Διευθυντής (00:17:50)

¹⁸ Δεσποινίς Διευθυντής (00:21:11)

¹⁹ Δεσποινίς Διευθυντής (00:22:18)

²⁰ Δεσποινίς Διευθυντής (00:22:33)

²¹ Δεσποινίς Διευθυντής(00:25:15)

²² Δεσποινίς Διευθυντής (00:39:14)

χαράδρας, διώρυγας κτλ.) και επιτρέπει τη διάβαση ανθρώπων, ζώων και οχημάτων)

ΣΤΑΥΡΟΣ²³(φίλος Αλέκου): Πώς τα πέρασες στο Μεσολόγγι;

ΑΛΕΚΟΣ: Σαν ελεύθερος – πολιορκημένος!

- Παρομοίωση (Σαν ελεύθερος – πολιορκημένος!)

ΣΤΑΥΡΟΣ²⁴: Κάθε φορά που μιλάς γι' αυτή τη δεσποινίδα Βασιλείου, **αστράφτεις** ολόκληρος!

ΑΛΕΚΟΣ: **Αστράφτω** εγώ, βροντάει αυτή...

ΣΤΑΥΡΟΣ: Φτάσατε κιόλας στα αστραπόβροντα;

- Ανακλαστικό σχήμα (**αστράφτω** = **1.** ως εκδήλωση ζωηρών συναισθημάτων **2.** για το φυσικό φαινόμενο της αστραπής.)
- Μεταφορά (**Αστράφτω** εγώ, βροντάει αυτή → υπάρχει τεταμένο κλίμα μεταξύ μας)

ΒΙΚΗ²⁵: Μα πότε θα τελειώσεις απ' αυτό το Μεσολόγγι;

ΑΛΕΚΟΣ: Έτσι εύκολα τελειώνει τι Μεσολόγγι; Εδώ ο **Κιουταχής** το πολέμαγε ένα χρόνο!

ΒΙΚΗ(πρώην κοπέλα Αλέκου): Ποιος είναι αυτός ο **Γιωταχής**;

- Συμφυρμός (**Γιωταχί** ☒ **Κιουταχής** → **Γιωταχής**)

ΑΛΕΚΟΣ²⁶: Από **ιστορία** είσαι ... σαΐνι!

ΒΙΚΗ: Άσε τις ιστορίες των άλλων, με τη δική μας **ιστορία** τι θα γίνει;

- Ανακλαστικό σχήμα (**ιστορία** = **1.** η γνώση των συμβάντων του παρελθόντος, που σχετίζονται με την εξέλιξη της ανθρωπότητας (ή μιας κοινωνικής ομάδας, μιας ανθρώπινης δραστηριότητας) και που είναι ή κρίνονται αξιομνημόνευτα· αυτά τα ίδια τα συμβάντα **2.** γεγονός, υπόθεση, ζήτημα)

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ²⁷: Μα τι συμβαίνει, ρε παιδιά; Πες μου κι εμένα, ρε Αθηνούλα...

ΑΘΗΝΑ: Τίποτα, θείε μου, εγώ τα 'κανα **θάλασσα**.

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Κι ο ναύαρχος βρήκε **θάλασσα** και μπουκάρισε!

- Ανακλαστικό σχήμα (**θάλασσα** = **1.** τα κάνω ~ ΣΥΝ ΦΡ τα θαλασσώνω: α. χάνω το λογικό ειρμό που συνδέει τα στοιχεία ενός συνόλου, με αποτέλεσμα να κάνω σφάλματα **2.** συνεχής μάζα αλμυρού ύδατος που καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της επιφάνειας του πλανήτη μας)

ΑΘΗΝΑ²⁸: Καλά τώρα , δεν την πρόσβαλε, φαντάστηκε ότι θα μπορούσε να την παντρευτεί.

²³ Δεσποινίς Διευθυντής (00:39:30)

²⁴ Δεσποινίς Διευθυντής (00:39:55)

²⁵ Δεσποινίς Διευθυντής (00:42:50)

²⁶ Δεσποινίς Διευθυντής (00:42:53)

²⁷ Δεσποινίς Διευθυντής(00:52:07)

²⁸ Δεσποινίς Διευθυντής (00:52:23)

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Καλά, πηγαίνετε μέσα εσείς. Για χατίρι σας θα τον αποπλεύσω με ούριο άνεμο.

- *Μεταφορά (θα τον αποπλεύσω με ούριο άνεμο → θα τον απομακρύνω ευγενικά)*

ΒΙΚΗ²⁹: Θέλω να πω σκέφτεστε τη θέση μου; Να 'μαι μόνη μου και να περιμένω το **παιδί** μου;

ΛΙΛΑ: Περιμένετε και **παιδί**;

ΒΙΚΗ: Θέλω να πω τον Αλέκο, δηλαδή τον κύριο Σαμιωτάκη.

- *Ανακλαστικό σχήμα (παιδί = 1. για πολύ γνωστό μας πρόσωπο, για πρόσωπο του περιβάλλοντός μας 2. τέκνο γονιού)*

ΑΘΗΝΑ³⁰: Ξέρεις γιατί θέλει να 'ρθει στην Αθήνα το παιδί;

ΛΙΛΑ: Γιατί;

ΑΘΗΝΑ: Για ν' ανοίξει τα μάτια του.

ΛΙΛΑ: Να τ' ανοίξει ή να τα βγάζει μ' αυτήν;

ΑΘΗΝΑ: Τον αδικείς, βρε πουλάκι μου, για το Πολυτεχνείο θέλει να 'ρθει!

- *Μεταφορά (ανοίγω τα μάτια μου: προσέχω πολύ ή διαφωτίζομαι*
- *Μεταφορά (βγάζω τα μάτια μου : καταστρέφομαι και χυδαία συνουσιάζομαι)*
- *Σχήμα άρσης και θέσης (Να τ' ανοίξει ή να τα βγάζει μ' αυτήν;)*

ΑΘΗΝΑ³¹: Ναύαρχε, μας προδίδετε;

ΝΑΥΑΡΧΟΣ: Μόνο για ένα **χορό**, όλους τους άλλους θα τους χορέψουμε μαζί.

ΑΘΗΝΑ: Αμ, θα σε χορέψω εγώ εσένα μέχρι και **χορό** του Ησαΐα!

- *Ανακλαστικό σχήμα (χορός = 1. συντονισμένες ρυθμικές κινήσεις των ποδιών και ολόκληρου του σώματος, που συνήθ. συνοδεύονται από μουσική ή και τραγούδι 2. ο ~ του Ησαΐα, ο γάμος)*

ΛΙΛΑ³²: Κοίτα κούνημα η σουρτούκο με το ναυαρχούκο!

ΑΘΗΝΑ: Καλέ, αυτή αντί να της φάμε τον Αλέκο, θα μας φάει και το ναύαρχο!

- *Ομοιοτέλετο (σουρτούκο – ναυαρχούκο)*
- *Μεταφορά (αντί να της φάμε τον Αλέκο, θα μας φάει και το ναύαρχο! → αντί να της πάρουμε τον Αλέκο, θα μας πάρει και το ναύαρχο)*
- *Σχήμα άρσης και θέσης (αντί να της φάμε τον Αλέκο, θα μας φάει και το ναύαρχο!)*

ΒΙΚΗ³³: Μα αφού σου εξήγησα για το γιατρό , **παρακολουθεί** τη γιαγιά.

ΑΛΕΚΟΣ: Τώρα όμως μπορεί να **παρακολουθεί** εμάς. Άντε, πήγαινε μέσα μη σου χαλάσουμε την τύχη.

²⁹ Δεσποινίς Διευθυντής(01:01:05)

³⁰ Δεσποινίς Διευθυντής (01:06:23)

³¹ Δεσποινίς Διευθυντής (01:13:35)

³² Δεσποινίς Διευθυντής (01:14:19)

³³ Δεσποινίς Διευθυντής (01:16:27)

- Ανακλαστικό σχήμα (**παρακολουθώ** = **1.** παρατηρώ συστηματικά κτ. που έχει μια συνέχεια, που εξελίσσεται ή μεταβάλλεται **2.** παρατηρώ συστηματικά και κρυφά τις κινήσεις, τις δραστηριότητες κάποιου, τον κατασκοπεύω)

ΛΙΛΑ³⁴: Ξεχώρισε μου **τα παπούτσια** μου, γιατί τα 'χω μπερδέψει και δεν ξέρω ποιο είναι το δεξί και ποιο τ' αριστερό.

ΑΛΕΚΟΣ: Αυτό δε σου χρειάζεται, το παίρνω.

ΛΙΛΑ: Γιατί;

ΑΛΕΚΟΣ: Γιατί θέλω να σου βάλω και τα δυο πόδια σ' ένα **παπούτσι**!

- Ανακλαστικό σχήμα (**παπούτσι** = **1.** υπόδημα κατασκευασμένο από δέρμα ή και άλλο υλικό (πλαστικό, πανί κτλ.), με σκληρή αλλά εύκαμπτη σόλα στο κάτω μέρος και μαλακότερο δέρμα (ή άλλο υλικό) στο πάνω μέρος **2.** ΦΡ βάζω σε κπ. τα δυο πόδια σ' ένα ~, τον πιέζω, τον φέρνω σε δύσκολη θέση, του επιβάλλομαι)

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ³⁵: Παιδάκι μου, τι κάνεις εδώ;

ΛΙΛΑ: Τραγουδάω, σου κάνω καντάδα.

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Τι, στη **σκάλα** τραγουδάει κανείς;

ΛΙΛΑ: Γιατί στη **σκάλα** του Μιλάνου πώς τραγουδάνε;

- Ανακλαστικό σχήμα || (**σκάλα** = **1.** σύνολο από επίπεδες, οριζόντιες επιφάνειες διευθετημένες κατά ορθή γωνία και σε διαφορετικό ύψος, που χρησιμεύουν στην άνοδο και στην κάθοδο **2.** ΦΡ Σκάλα Μιλάνου, ένα από τα πιο διάσημα οπερατικά θέατρα στον κόσμο.)

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ³⁶: Πώς περάσατε στο πάρτι;

ΝΑΥΑΡΧΟΣ: Η αξιολάτρευτη κορούλα σας έκανε **πάταγο**!

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Στο σπίτι να δεις τι **πάταγο** έκανε, ξύπνησε την πολυκατοικία!

- Ανακλαστικό σχήμα (**πάταγος** = **1.** (μτφ.) η πολύ μεγάλη, θετική ή αρνητική εντύπωση και οι έντονες συζητήσεις και αντιδράσεις που προκαλεί ένα γεγονός στην κοινή γνώμη **2.** πολύ δυνατός θόρυβος που τον προκαλεί η πτώση από μεγάλο ύψος ή το απότομο χτύπημα ενός σώματος επάνω σε κάποιο άλλο)

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ³⁷: Δυο λεπτά, ρε κυρ Θανάση μου, άφησα την κόρη μου στο σπίτι αδιάθετη κι αυτή βγήκε. Δυο λεπτά να πάω πάνω να δω πώς είναι. Έτσι, ρε κυρ Θανάση;

ΤΡΟΧΟΝΟΜΟΣ: Κι η δική μου αδιαθέτησε σήμερα.

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Μπα, τι έχει το παιδί;

ΤΡΟΧΟΝΟΜΟΣ: Αλλάζει **τα δοντάκια** της.

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Αμ κι η δική μου κάτι τέτοιο έχει κυρ Θανάση...

³⁴ Δεσποινίς Διευθυντής (01:21:02)

³⁵ Δεσποινίς Διευθυντής (01:21:55)

³⁶ Δεσποινίς Διευθυντής (01:28:26)

³⁷ Δεσποινίς Διευθυντής (01:32:19)

ΤΡΟΧΟΝΟΜΟΣ: Τι;

Κος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Την πονάει **το δοντάκι** της!

- Ανακλαστικό σχήμα (δόντι = 1. Αλλάζω ~, πέφτουν τα προσωρινά και βγαίνουν τα μόνιμα 2. του / της πονάει το ~ / δοντάκι για την / τον τάδε, είναι ερωτευμένος / ερωτευμένη μαζί της / του)

7.3. Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας: Τζένη-Τζένη (1966)

Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στο σενάριο της κινηματογραφικής ταινίας με τίτλο "Τζένη-Τζένη" (Φίνος, Δημόπουλος, & Σειτανίδης, 1966), συγκεντρώνονται στον πίνακα 6. Στην συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά το κάθε είδος σχήματος λόγου. Όπου απαιτείται να αποδοθεί η σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται επιλέχτηκε το λεξικό της Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας.

Σχήμα Λόγου	Συχνότητα Εμφάνισης
→ Ανακλαστικό Σχήμα	IIIIIII
→ Επαναφορά	II
→ Μεταφορά	III
→ Υπερβολή	I
→ Συνεκδοχή	I
→ Ομοιοτέλεστο	I
→ Πολυμορφικό σχήμα	I
→ Παρωνυμική παρήχηση	I
→ Αντίθεση	I
→ Προσωποποίηση	I
→ Παρομοίωση	II
→ Ετυμολογικό σχήμα	I
→ Κλιμακωτό	I
→ Σχήμα άρσης και θέσης	I

Πίνακας 6. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Τζένη-Τζένη»

ΚΟΣΜΑΣ³⁸: Πού είναι η Τζένη;

MATINA: Στη βεράντα.

ΚΟΣΜΑΣ: Δόξα σοι ο Θεός! Να σηκώσει κεφάλι από εκείνες τις μελέτες... Και τι κάνει;

MATINA (αδελφή Κοσμά): **Μελετάει!**

- Ετυμολογικό σχήμα (μελέτες – μελετάει)

ΤΖΕΝΗ³⁹: Έχει σπουδαία βιβλιοθήκη ο άνθρωπος. Με όλους τους αρχαίους κλασικούς και με σπάνια **σχόλια**.

³⁸ Τζένη-Τζένη (00:02:15)

ΚΟΣΜΑΣ : Και τα **σχόλια** του κόσμου δεν τα λογαριάζεις;

- Ανακλαστικό σχήμα (**σχόλιο** = **1.** σύντομη ερμηνευτική ή κριτική σημείωση σε χωρίο ποιητικού ή πεζού κειμένου **2.** (συνήθ. πληθ.) δυσμενής κριτική που ασκείται εις βάρος κάποιου προσώπου)

ΚΟΣΜΑΣ⁴⁰ : Γκόρτζος, Γκόρτζος είπα, Θρασύβουλος Γκόρτζος, το **παιδί** του λαού.

Θαμώννας καφενείου : Όχι και **παιδί**, αυτός είναι στην ηλικία μου!

- Ανακλαστικό σχήμα (**παιδί** = **1.** για άνθρωπο που προέρχεται από ορισμένο χώρο ή περιβάλλον, που έχει διαμορφωθεί κάτω από την επίδραση ορισμένου (κοινωνικού) περιβάλλοντος ή συνθηκών **2.** άνθρωπος, αρσενικού ή θηλυκού γένους, μικρής ηλικίας (που δεν έχει ακόμα μπει στην εφηβική ηλικία ή που δεν έχει ενηλικιωθεί))

ΤΖΕΝΗ⁴¹ : Δεν είπατε και τίποτα άλλο, όλο **αγώνες** και αγώνες...

ΝΙΚΟΣ : Και τι **αγώνα** έκανα να τα πω!

- Ανακλαστικό σχήμα (**αγώνας** = **1.** ένοπλος αγώνας **2.** κάθε έντονη ή επίπονη προσπάθεια που κάνει κάποιος, κυρίως για να πραγματοποιήσει ένα σκοπό δύσκολο ή αξιόλογο)

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ⁴² : Νέος είναι ακόμα δεν **ξέρει**.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΗΣ : Τα λεφτά όμως να τα ξοδεύει **ξέρει**!

- Ανακλαστικό σχήμα (**ξέρω** = **1.** κατέχω μια γνώση, έχω αντίληψη ενός πράγματος, ενός γεγονότος, μιας κατάστασης **2.** κατέχω μια γνώση ως αποτέλεσμα μάθησης)

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ⁴³ : **Πόσον καιρό είχες** να με φιλήσεις έτσι;

ΚΑΣΣΑΝΔΡΗΣ : **Πόσον καιρό είχες** να πεις έξυπνη κουβέντα;

- *Επαναφορά (πόσον καιρό είχες – πόσον καιρό είχες)*

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ⁴⁴ : Ένα βήμα να κάνεις ταπ, **θα βρεθείς παντρεμένος**.

ΝΙΚΟΣ : Έτσι λες, εσύ; Άμα κάνω αυτό το βήμα ταπ, **θα βρεθώ μπαγλαρωμένος!**

- *Χαλαρή επαναφορά (θα βρεθείς - θα βρεθώ)*
- *Ομοιοτέλετο (θα βρεθείς παντρεμένος – θα βρεθώ μπαγλαρωμένος)*

ΚΟΣΜΑΣ⁴⁵ : Θα μου δώσεις τριάντα χιλιάρικα;

ΕΝΕΧΥΡΟΔΑΝΕΙΣΤΗΣ : Όχι

ΚΟΣΜΑΣ : Οχιά!

³⁹ Τζένη-Τζένη (00:04:28)

⁴⁰ Τζένη-Τζένη (00:06:10)

⁴¹ Τζένη-Τζένη (00:11:56)

⁴² Τζένη-Τζένη (00:17:03)

⁴³ Τζένη-Τζένη (00:18:02)

⁴⁴ Τζένη-Τζένη (00:21:30)

⁴⁵ Τζένη-Τζένη (00:23:19)

- Παρωνυμική παρήχηση (όχι – οχιά)

TZENH⁴⁶ : Ο συμπρωταγωνιστής μου πώς το πήρε;

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ : Με **μαύρη** καρδιά...

TZENH : Τι μαύρη καρδιά..., εδώ πρόκειται να κάνουμε **λευκό** γάμο!

- *Μεταφορά (με μαύρη καρδιά → με μεγάλη στενοχώρια)*
- *Αντίθεση (**μαύρη** καρδιά – **λευκός** γάμος)*

TZENH⁴⁷: Μέσα μου το αίσθημα υπέβροσκε, σιγόβραζε και μόλις τον ξαναείδα μου φούντωσε...

- *Κλιμακωτό (υπέβροσκε, σιγόβραζε, φούντωσε)*
- *Μεταφορά (το αίσθημα σιγόβραζε, φούντωσε → στην αρχή ήταν ήπιο και μετά έγινε πολύ δυνατό και έντονο)*

MATINA⁴⁸ : Πάλι τον Γκόρτζο σκέφτεσαι;

ΚΟΣΜΑΣ : Ποιον Γκόρτζο; Πάει αυτός, πέθανε...

- *Μεταφορά (πάει αυτός, πέθανε → δεν υπάρχει για μένα)*

ΚΟΣΜΑΣ⁴⁹ : Οι εκλογές αυτές είναι μουγγές.

- *Προσωποποίηση (Οι εκλογές είναι μουγγές.)*

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ⁵⁰ : **Περιμένω** να δω αν θα είναι όμορφη η νύφη.

ΝΙΚΟΣ: Εγώ κανονικά δεν θα έπρεπε να την **περιμένω** καθόλου!

- *Ανακλαστικό σχήμα (**περιμένω** = **1.** είμαι σε αναμονή για την εκδήλωση ή το τέλος κάποιου φαινομένου ή μιας ενέργειας, που θεωρώ ότι πλησιάζει **2.** μένω, στέκομαι άπρακτος σε έναν τόπο έως ότου να έρθει κάποιος ή να γίνει κτ.)*

TZENH⁵¹ : Δε μου λέτε, δεν πάτε να ξαποστάσετε λίγο;

ΝΙΚΟΣ : Πού, έξω στο λιακωτό;

TZENH : Σωστά, μη σας δούνε μόνο σας έξω στη λιακάδα.

ΝΙΚΟΣ : Φαντάζεστε τι θα πούνε; Γαμπρός είναι αυτός ή απλωμένη σταφίδα;

- *Σχήμα άρσης και θέσης (Γαμπρός είναι αυτός ή απλωμένη σταφίδα;)*

ΝΙΚΟΣ⁵²: Καταλαβαίνω την **πίκρα** σας...

TZENH : Ναι, βρε παιδάκι μου, το στόμα μου είναι **πικρό** σαν φαρμάκι!

- *Ανακλαστικό ετυμολογικό σχήμα (**1. Πίκρα** = (μτφ.) συναίσθημα λύπης, οδύνης, στενοχώριας **2. Πικρός-ή-ό** = Είναι πικρό, (σαν) φαρμάκι!, πολύ πικρό)*

⁴⁶ Τζένη-Τζένη (00:29:19)

⁴⁷ Τζένη - Τζένη (00:30:59)

⁴⁸ Τζένη-Τζένη (00:35:05)

⁴⁹ Τζένη-Τζένη (00:33:58)

⁵⁰ Τζένη-Τζένη (00:37:30)

⁵¹ Τζένη – Τζένη (00:45:42)

⁵² Τζένη-Τζένη (00:46:40)

- Παρομοίωση (το στόμα μου είναι πικρό σαν φαρμάκι)

ΚΟΣΜΑΣ⁵³ : Πάψε, εσύ δεν καταλαβαίνεις...

ΜΑΤΙΝΑ : Εγώ δεν καταλαβαίνω; Εγώ δεν την μεγάλωσα;

ΚΟΣΜΑΣ : Έλα, καλά, κι εσύ καταλαβαίνεις κι εγώ καταλαβαίνω κι οι δυο καταλαβαίνουμε τι σημαίνει για ένα κορίτσι η πρώτη νύχτα του γάμου του...

- Πολυμορφικό σχήμα (Κι εσύ **καταλαβαίνεις** κι εγώ **καταλαβαίνω** κι οι δυο **καταλαβαίνουμε**.)

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ⁵⁴ : Παίζετε κουν-καν;

Κα ΚΑΡΥΠΗ(πεθερά Νίκου) : Η ερώτησή σας με προσβάλλει. Στο κουν-καν είμαι καθηγήτρια!

- Μεταφορά (είμαι καθηγήτρια → είμαι πάρα πολύ καλή)

ΚΟΣΜΑΣ⁵⁵ : Ωραίο ζευγάρι, αλλά πάρ' το γκαβό σου από κει, ασ' τα παιδιά να κάνουν τις τρυφεράδες τους.

ΒΑΡΚΑΡΗΣ : Μα δε βλέπω καμιά τρυφεράδα.

ΚΟΣΜΑΣ : Αφού έχεις στηλώσει το μάτι σου σα γαρίδα πώς θα κάνουν τρυφεράδες;

- Παρομοίωση (έχεις στηλώσει το μάτι σου σα γαρίδα)

ΤΖΕΝΗ⁵⁶ : Πόσα **βαπόρια** έχετε κυρία Κασανδρή μου;

Κα ΚΑΣΣΑΝΔΡΗ : Εικοσιέξι.

ΤΖΕΝΗ : Ε, λοιπόν, σας έφτιαξα ακόμη ένα (**βαπόρι**), εικοσιεπτά!

- Ανακλαστικό σχήμα (**βαπόρι = 1. πλοίο που κινείται με μηχανή· καράβι 2. κάνω κπ. ~, τον κάνω να θυμώσει πολύ, να εξοργιστεί**)

ΝΙΚΟΣ⁵⁷ : Εδώ είστε; Για να σας βρω **έφαγα** όλο το νησί!

ΤΖΕΝΗ : Το 'φαγες; Κι όταν βγεις βουλευτής, τι θα **φας**;

- Ανακλαστικό σχήμα (**τρώω = 1. ψάχνω σπιθαμή προς σπιθαμή / 2. κλέβω ή ιδιοποιούμαι κτ.**)
- Υπερβολή (έφαγα όλο το νησί)

ΝΙΚΟΣ⁵⁸ : Ήμωνα λιγάκι πιωμένος...

ΚΑΣΣΑΝΔΡΗΣ : Πάλι πιωμένος; Κόψ' το, παιδάκι μου, εσύ είσαι ποτήρι και ζημιά!

- Συνεκδοχή (ποτήρι αντί ποτό)

⁵³ Τζένη-Τζένη (00:45:48)

⁵⁴ Τζένη-Τζένη (00:54:20)

⁵⁵ Τζένη-Τζένη (00:54:34)

⁵⁶ Τζένη-Τζένη (01:58:54)

⁵⁷ Τζένη-Τζένη (01:18:25)

⁵⁸ Τζένη-Τζένη (01:29:27)

7.4. Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (1967)

Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στο σενάριο της κινηματογραφικής ταινίας με τίτλο "Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια" (Φίνος, & Δημόπουλος, 1967), συγκεντρώνονται στον πίνακα 7. Στην συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά το κάθε είδος σχήματος λόγου. Όπου απαιτείται να αποδοθεί η σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται επιλέχτηκε το λεξικό της Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας.

Σχήμα Λόγου	Συχνότητα Εμφάνισης
→ Ανακλαστικό Σχήμα	III
→ Μεταφορά	IIII
→ Σχήμα άρσης και θέσης	I
→ Υπερβολή	I
→ Παρωνυμική παρήχηση	I
→ Προσωποποίηση	I

Πίνακας 7. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια»

ΝΤΙΝΟΣ⁵⁹: Εγώ τη δική μου (ηλικία) δεν την μετράω με τα χρόνια, τη μετράω με τη διάθεση μου.

ΣΠΥΡΟΣ: Και που την τοποθετείς, στα εικοσιπέντε;

ΝΤΙΝΟΣ: Και βγάλε...

ΣΠΥΡΟΣ: Α, τινέιτζερ, κι έχεις και την πίεση σου στα 18...

ΝΤΙΝΟΣ: Κι αυτή τινέιτζερ!

- Προσωποποίηση (κι αυτή (εν. η πίεση) τινέιτζερ)

ΣΠΥΡΟΣ⁶⁰: Δεν ντρέπεσαι, βρε, στην ηλικία σου, πενήντα χρονών άνθρωπος, και κυνηγάς κοριτσόπουλα; Τι έχεις πάθει, παιδάκι μου;

ΝΤΙΝΟΣ: Άνθιση, μέσα μου έχει φουντώσει μια δεύτερη εφηβεία!

- Μεταφορά (εν. έχω πάθει άνθιση → νιώθω νέος)
- Μεταφορά (μέσα μου έχει φουντώσει μια δεύτερη εφηβεία → αισθάνομαι πάλι έφηβος)

ΝΤΙΝΟΣ⁶¹: Λες να είναι η κυρία Μαλτέζου;

ΙΩΑΝΝΑ(αδελφή Ντίνου): Μπορεί.

ΝΤΙΝΟΣ: Πάω να χτενίσω λίγο τα μυαλά μου, τα ... μαλλιά μου κι έρχομαι.

- Παρωνυμική παρήχηση (μυαλά – μαλλιά)

ΝΤΙΝΟΣ⁶²: Θες να φύγουμε; Να κλεφτούμε;

ΚΟΡΙΝΑ: Χωρίς την ευχή της μαμάς;

⁵⁹ Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (00:07:01)

⁶⁰ Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (00:08:10)

⁶¹ Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (00:25:34)

⁶² Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (00:40:15)

ΝΤΙΝΟΣ : Ας' την να πάει στην **ευχή!**

ΚΟΡΙΝΑ : Τη μαμά;

ΝΤΙΝΟΣ : Όχι, την ευχή της μαμάς!

- Ανακλαστικό σχήμα (**ευχή** = **1**. λόγια με τα οποία εκφράζεται η επιθυμία να πραγματοποιηθεί κτ. ή να συμβεί σε κπ. κτ. καλό, συχνά με επίκληση θεϊκών ή άλλων υπερφυσικών δυνάμεων **2**. (έκφρ.) πήγαινε στην ~ (του Θεού), όταν κατευοδώνουμε κπ. ή ευφημιστικά αντί «άι στο διάολο»)

ΝΤΙΝΟΣ⁶³: Πού είναι το Κορινάκι μας; Όλο εξαφανίζεται αυτό το παιδί...

ΒΟΥΛΗΣ(συνεργάτης της κορίνας και της μητέρας της.) : Μην ανησυχείς, ζηλιαρόγατε, και η μικρή **λιώνει** για σένα.

ΚΟΡΙΝΑ : Έλιωσα από τη ζέστη και πήγα να πιω μια πορτοκαλάδα.

- Ανακλαστικό σχήμα (**λιώνω** = **1**. (μτφ.) φθείρω, καταβάλλω, συντρίβω σωματικά και ψυχικά, μαραζώνω **2**. μεταβάλλω κτ. στερεό σε υγρό (συνήθ. θερμαίνοντας ή διαλύοντάς το)

ΚΑ ΜΑΛΤΕΖΟΥ(μητέρα Κορίνας)⁶⁴: Έπαθα στο καζίνο ένα τράκο...

ΝΤΙΝΟΣ : Δηλαδή;

ΚΑ ΜΑΛΤΕΖΟΥ : Δυο βραδιές **κολύμπησα** πολύ άσχημα!

ΝΤΙΝΟΣ : **Κολυμπήσατε** κρόουλ ή ανάσκελο; Πόσο καμιά πενηνταριά χιλιάρικα;

[...] ΚΑ ΜΑΛΤΕΖΟΥ : τετρακόσιες τριάντα χιλιάδες...

ΝΤΙΝΟΣ : Έλα, Παναγία μου, μα αυτό δεν είναι κολύμπι, είναι ο διάπλους της Μάγχης!

- Ανακλαστικό σχήμα (**κολυμπώ** = **1**. κολυμπάει στα βαθιά νερά, επιχειρεί κτ. πολύ δύσκολο. **2**. κινούμαι στην επιφάνεια του νερού κάνοντας τις κατάλληλες κινήσεις με τα χέρια και με τα πόδια)
- Σχήμα άρσης και θέσης (μα αυτό δεν είναι κολύμπι, είναι ο διάπλους της Μάγχης!)
- Υπερβολή (είναι ο διάπλους της Μάγχης!)

ΝΤΙΝΟΣ⁶⁵: Βρε Ρίτα, δε λες σ' αυτόν τον Ρουμπάκη, το φίλο σου, να με διευκολύνει;

ΡΙΤΑ : Πώς; Από το αίμα των μαύρων;

ΝΤΙΝΟΣ : Τι σημασία έχει;

ΡΙΤΑ : Α, τώρα δεν έχει.

ΝΤΙΝΟΣ : Εμείς το 'πιαμε; Αυτός το 'πια.

- Μεταφορά (Εμείς το 'πιαμε; Αυτός το 'πια. → πλούτισε εκμεταλλευόμενος τον κόπο των ιθαγενών)

⁶³ Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (00:52:08)

⁶⁴ Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (01:03:44)

⁶⁵ Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια (01:25:04)

7.5. Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας ο Τζαναμπέτης (1969)

Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στο σενάριο της κινηματογραφικής ταινίας με τίτλο "Ο Τζαναμπέτης" (Καρατζόπουλος, & Καραγιάννης, 1969), συγκεντρώνονται στον πίνακα 8. Στην συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά το κάθε είδος σχήματος λόγου. Όπου απαιτείται να αποδοθεί η σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται επιλέχτηκε το λεξικό της Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας.

Σχήμα Λόγου	Συχνότητα Εμφάνισης
→ Ανακλαστικό Σχήμα	IIII
→ Μεταφορά	II
→ Ομοηχία	I
→ Χιαστό	I
→ Υπερβολή	I
→ Ετυμολογικό τονικό ελάχιστο ζευγάρι	I
→ Αντίθεση	II
→ Παρομοίωση	II
→ Ομοιοτέλετο	I
→ Ετυμολογικό Σχήμα	I

Πίνακας 8. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Μικροί και Μεγάλοι εν Δράσει»

ΝΕΟΦΥΤΟΣ⁶⁶: Οркиζόμεθα να μην πατήσει στο σπίτι μας ούτε θηλυκή γάτα!

ΣΑΒΒΑΣ: Κι αυτή τι είναι αδελφέ;

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Μουσείο!

- Υπερβολή (Οркиζόμεθα να μην πατήσει στο σπίτι μας **ούτε θηλυκή γάτα!**)
- Μεταφορά (Μουσείο → γυναίκα μεγάλης ηλικίας)

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ⁶⁷ (ξάδελφος της Βέρας): Της ξενιτειάς **το ψωμί** είναι πικρό.

ΒΕΡΑ: Σώπα, μωρέ, και μήπως **το** τρώω (το ψωμί); Δίαιτα κάνω.

- Ανακλαστικό σχήμα (**ψωμί = 1**. (τρώω) πικρό* ~, δουλεύω σκληρά, για να εξασφαλίσω τα απολύτως αναγκαία για τη διαβίωση του ανθρώπου **2**. παρασκεύασμα από αλεύρι ζυμωμένο με νερό, αλάτι και προζύμι, που πλάθεται σε ορισμένα σχήματα και μεγέθη, και που αποτελεί βασικό είδος της καθημερινής διατροφής: άρτος)

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ⁶⁸: Εμείς έχουμε και μια αποστολή στην κοινωνία.

ΒΕΡΑ: Τι αποστολή, βρε **Αποστόλη**;

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ: Την τέχνη!

⁶⁶ Ο Τζαναμπέτης (00:04:00)

⁶⁷ Ο Τζαναμπέτης (00:06:30)

⁶⁸ Ο Τζαναμπέτης (00:07:20)

- *Ετυμολογικό τονικό ελάχιστο ζευγάρι (αποστολή – Αποστόλη)*

ΝΕΟΦΥΤΟΣ⁶⁹: Ποιος τον περιποιήθηκε;

ΑΔΕΛΑΪΣ(οικονόμος στο σπίτι των τριών αδελφών): Εγώ.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Στο απαγορεύω. Του περιποιείσαι το σώμα και του δηλητηριάζεις την ψυχή!

- *Αντίθεση (περιποιείσαι το σώμα – δηλητηριάζεις την ψυχή)*

ΑΔΕΛΑΪΣ⁷⁰: Αν τον θυμάμαι... Ψηλός, λεβέντης όμορφος σαν ανθισμένη αλυγαριά!

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Ας τον είχες παντρευτεί, να τον έβλεπες τώρα σαν πατημένο φραγκόσυκο και θα σου 'λεγα εγώ!

- *Αντίθεση (ανθισμένη αλυγαριά – πατημένο φραγκόσυκο)*
- *Παρομοίωση (σαν πατημένο φραγκόσυκο)*

ΛΑΜΠΗΣ⁷¹: Πού να βρω γυναίκα να με **ικανοποιεί** πνευματικώς;

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Βρε, αλλιώς να σε **ικανοποιεί**, διαλέξεις θα κάνετε;

- *Ανακλαστικό σχήμα (ικανοποιώ = 1. Πραγματοποιώ κτ. το οποίο αποτελεί ανάγκη, επιθυμία, επιδίωξη· ανταποκρίνομαι με επιτυχία σε κτ. 2. κάνω κπ. να νιώσει έντονη ευαρέσκεια, ευχαρίστηση)*

ΛΑΜΠΗΣ⁷²: Α, όχι! Εγώ είμαι ένας **ατομικός** επιστήμων!

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Κοίταξε μην εξελιχθείς και σε **ατομικό** εραστή!

- *Ανακλαστικό σχήμα (ατομικός-ή-ό = 1. που αναφέρεται στο άτομο της ύλης, πυρηνικός 2. που αναφέρεται ή που ανήκει σε ένα άτομο και όχι στο σύνολο)*

ΛΟΛΑ⁷³(αρραβωνιαστικά του Αποστόλη): Ένας κύριος φαλακροειδής και τζαμοειδής.

- *Ομοιοτέλετο και ειδικότερα Παραγωγική επιθηματική επαναφορά (φαλακροειδής – τζαμοειδής)*

ΑΔΕΛΑΪΣ⁷⁴: Μήπως έγινε καμιά **έκρηξη** και σε χτύπησε η ραδιενέργεια;

ΛΑΜΠΗΣ: Η έκρηξη έγινε μέσα μου, **έκρηξη** χαράς και ευτυχίας!

- *Ανακλαστικό σχήμα (έκρηξη = 1. ακαριαία και ισχυρή θραύση περιβλήματος από εσωτερική δύναμη (πίεση) 2. εκδήλωση συναισθήματος με τρόπο απότομο)*

ΑΔΕΛΑΪΣ⁷⁵: **Λαμπίκο** μου, ο έρωτας σου **ξελαμπικάρισε** το μυαλό!

⁶⁹ Ο Τζαναμπέτης (00:10:50)

⁷⁰ Ο Τζαναμπέτης (00:11:07)

⁷¹ Ο Τζαναμπέτης (00:13:54)

⁷² Ο Τζαναμπέτης (00:14:04)

⁷³ Ο Τζαναμπέτης (00:17:52)

⁷⁴ Ο Τζαναμπέτης (01:05:16)

⁷⁵ Ο Τζαναμπέτης (01:05:55)

- *Ετυμολογικό σχήμα (Λαμπίκο - ξελαμπικάρισε)*

ΝΕΟΦΥΤΟΣ⁷⁶: Πέσαμε κι οι τρεις σαν τα κοτόπουλα! Λέτε να μας βρήκε καμιά ερωτική επιδημία;

- *Παρομοίωση (σαν τα κοτόπουλα)*
- *Μεταφορά (ερωτική επιδημία → όλοι οι άντρες της οικογένειας είναι ερωτευμένοι)*

ΒΕΡΑ⁷⁷: Και τι είναι ο έρωτας **ιός**;

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Μάλιστα, ο **υιός** της Αφροδίτης.

- *Ομοηχία μη ετυμολογική ολική μη απόλυτη και ετερογραφία (ιός - υιός)*

ΒΕΡΑ⁷⁸: Να μάθετε να μη θεωρείτε τη γυναίκα ζών. Αυτή ήταν η **Θεία Δίκη**.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ: Μάλλον η δίκη της **θείας**!

- *Ανακλαστικό σχήμα || (1. Θεία = που ανήκει στο Θεό ή προέρχεται από αυτόν 2. θεία = αδερφός ή εξάδερφος του πατέρα (ή του παππού) ή της μητέρας (ή της γιαγιάς) κάποιου)*
- *Ανακλαστικό σχήμα (1. Δίκη = στην αρχαία ελληνική μυθολογία, προσωποποίηση της δικαιοσύνης που τιμωρεί 2. δίκη = επίσημη διαδικασία που γίνεται στο δικαστήριο, με σκοπό την απονομή της δικαιοσύνης)*
- *Χιαστό (Θεία Δίκη - δίκη της θείας)*

7.6. Ανάλυση Σεναρίου Ταινίας: Τι Τριάντα, Τι Σαράντα, Τι Πενήντα (1972)

Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στο σενάριο της κινηματογραφικής ταινίας με τίτλο "Τι 30 , Τι 40, Τι 50" (Καρατζόπουλος,&Καραγιάννης,1972), συγκεντρώνονται στον πίνακα 9. Στην συνέχεια περιγράφεται αναλυτικά το κάθε είδος σχήματος λόγου. Όπου απαιτείται να αποδοθεί η σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται επιλέχθηκε το λεξικό της Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας.

Σχήμα Λόγου	Συχνότητα Εμφάνισης
→ Ανακλαστικό Σχήμα	IIIIIIIIII
→ Μεταφορά	IIIII
→ Παρομοίωση	I

Πίνακας 9. Σχήματα λόγου σεναρίου ταινίας «Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια»

ΖΑΧΟΣ⁷⁹: Αμάν! Τα μαλλιά της γριάς μπήκαν πάλι!

⁷⁶ Ο Τζαναμπέτης (01:22:02)

⁷⁷ Ο Τζαναμπέτης (01:22:04)

⁷⁸ Ο Τζαναμπέτης (01:31:18)

⁷⁹ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:06:03)

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (υπάλληλος Ζάχου): Όλα σας καλά, κύριε διευθυντά, αλλά μόνο αυτό να μην είχατε.

ΖΑΧΟΣ : Ποιο, ρε Φίλιππα;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Τη μανία σας για τα μαλλιά.

ΖΑΧΟΣ : Ρε, εγώ έχω μανία με τα μαλλιά ή εσύ, που τα περιποιείσαι σαν παλιά Αρσακειάδα;

- *Μεταφορά (Τα μαλλιά της γριάς = άνθρωπος με πολλά και ανακατεμένα μαλλιά)*
- *Παρομοίωση (σαν παλιά Αρσακειάδα)*

ΝΑΤΑΛΙΑ⁸⁰: Κύριε Καριώτη, κι εσείς καθαρεύουσα;

ΖΑΧΟΣ: Καλά σου λέει, ρε, εσύ μαλλιαρός και δε μιλάς τη μαλλιαρή;

- *Ανακλαστικό σχήμα (μαλλιαρός-ή-ό = 1. που έχει τρίχωμα, ιδίως πυκνό και μακρύ 2. ειρωνικός, μειωτικός χαρακτηρισμός που τον απέδιδαν οι καθαρευουσιάνοι στους δημοτικιστές)*

ΖΑΧΟΣ⁸¹: Α, να κι άλλος μάλλινος και μάλιστα ψευτομάλλινος!

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Γιατί ψευτομάλλινος;

ΖΑΧΟΣ : Γιατί αν δεν τα έβαφες, θα ήσουν μπαμπακερός! Γι' αυτό!

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Μμμ, κακίες αναχρονιστικών ανθρώπων.

ΖΑΧΟΣ : Τι είπες, ρε **μπάρμπα** χίπη;

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: **Μπάρμπα** να σε πουν τ' ανίψια σου!

ΖΑΧΟΣ : Εμένα με λένε, εσένα ντρέπονται να σε πούνε!

- *Μεταφορά (μάλλινος → με πολλά και μακριά μαλλιά)*
- *Μεταφορά (μπαμπακερός → με άσπρα μαλλιά)*
- *Ανακλαστικό σχήμα (μπάρμπα = 1. ως προσφώνηση ή αναφορά σε άντρα πολύ μεγαλύτερης ηλικίας 2. ο θεός)*

ΖΑΧΟΣ⁸²: Πώς είσαι έτσι, βρε; Η μεγάλη **αρκούδα** έφερε τη μικρή.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Αυτό το **αρκουδάκι**, ποιος θα το πάρει;

ΖΑΧΟΣ : Χα, χα, χα... κρυαμάρες.

- *Ανακλαστικό σχήμα (αρκούδα = 1. για μεγαλόσωμο ή πολύ τριχωτό άντρα 2. αρκουδάκι το ΥΠΟΚΟΡ γούνινο συνήθ. ομοίωμα αρκούδας, που χρησιμοποιείται ως παιδικό παιχνίδι)*

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ⁸³: Πες μου, σε παρακαλώ, θα έχουμε **στέφανα**;

ΖΑΧΟΣ: Στέφανα; Πολλά (**στέφανα**) με μωβ κορδέλες!

- *Ανακλαστικό σχήμα (στέφανο = 1. το καθένα από τα δύο κυκλικά συνήθ. διακοσμημένα αντικείμενα που μοιάζουν με στεφάνι και τοποθετούνται στα κεφάλια των δύο μελλονύμφων κατά την τελετή του θρησκευτικού*

⁸⁰ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:07:10)

⁸¹ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:11:42)

⁸² Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:24:18)

⁸³ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:30:52)

γάμου 2. μεγάλο στεφάνι, συνήθ. με ξύλινο υποστήριγμα, για νεκρό, που τοποθετείται σε τάφο)

ΔΟΜΝΑ(αγαπημένη Ζάχου)⁸⁴: Μα δε θα λείψω πολύ!

ΖΑΧΟΣ: Όσο κι αν λείψεις, θα μου λείψεις, Δόμνα μου, έτσι δεν είναι;

- Ανακλαστικό σχήμα (λείπω= 1. απουσιάζω από κάπου, δεν είμαι παρών 2. αισθάνομαι έντονα την απουσία, την έλλειψη επιθυμητού προσώπου ή πράγματος)

ΖΑΧΟΣ⁸⁵: Α, ήρθες κιόλας;

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Δεν ήρθα, πέταξα!

ΖΑΧΟΣ: Τώρα να δεις πέταμα που θα φας!

- Ανακλαστικό ετυμολογικό σχήμα (1. Πετώ-ώ = (μφ.) κινούμαι πολύ γρήγορα 2. Πέταμα = ρίψη ενός αντικειμένου προς οποιαδήποτε κατεύθυνση)

ΝΑΤΑΛΙΑ⁸⁶: Έλα, μωρέ Ζάχο, κι εσύ όλο κουσούρια του βρίσκεις...

ΖΑΧΟΣ: Εγώ του τα βρίσκω; Οι γιατροί του τα βρίσκουν. Αυτός, παιδί μου, είναι ερείπιο, θέλει αναστήλωση!

- Μεταφορά (είναι ερείπιο, θέλει αναστήλωση → χαρακτηρίζεται από μεγάλη σωματική κατάπτωση)

ΖΑΧΟΣ⁸⁷: Ίσως ο πληθυντικός να είναι ο πιο σωστός.

ΤΕΤΑ: Ασφαλώς, δημιουργεί απόσταση. Κι εγώ γι' αυτήν φροντίζω...

ΖΑΧΟΣ: Δηλαδή;

ΤΕΤΑ: Λέω να φύγω για την Ελβετία.

ΖΑΧΟΣ: Όχι, παιδάκι μου, στάσου, στάσου όχι τόση απόσταση!

- Ανακλαστικό σχήμα (απόσταση = 1. έχω κπ. σε ~, δεν του επιτρέπω να μου συμπεριφέρεται με οικειότητα 2. το μήκος της ευθείας που χωρίζει ένα σημείο ή ένα σώμα από ένα άλλο)

ΖΑΧΟΣ⁸⁸: Είπαμε να ψυχράνουμε κάπως την οικειότητα μας, όχι όμως να την ρίξουμε εις τους παγετώνας των Άλπεων!

- Μεταφορά (να την ρίξουμε εις τους παγετώνας των Άλπεων → να διακόψουμε τελείως τις σχέσεις μας)

ΦΙΛΙΠΠΟΣ⁸⁹: Ε, εσείς είσαστε η ψυχή των γραφείων.

⁸⁴ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:32:08)

⁸⁵ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:32:20)

⁸⁶ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:46:28)

⁸⁷ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:49:09)

⁸⁸ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:49:16)

⁸⁹ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:53:49)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ(γραμματέας Ζάχου) : Και μου βγαίνει και η **ψυχή!** Έχουμε βλέπεις και τα **ιδιαιτέρα** της **ιδιαιτέρας!**

- Ανακλαστικό σχήμα (**ψυχή = 1.** αυτός που δίνει θάρρος, ζωντάνια, που κινεί ένα σύνολο ανθρώπων **2.** μου βγαίνει η ~ (ανάποδα), ταλαιπωρούμαι)
- Ανακλαστικό σχήμα (**ιδιαιτέρος-η-ο = 1.** (πληθ.) οι προσωπικές, ιδιωτικές υποθέσεις, ζητήματα κτλ. **2.** ο ιδιαιτέρος, θηλ. ιδιαιτέρα, ο προσωπικός γραμματέας)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ⁹⁰: Το ξέρω ότι δε με **χωνεύεις!**

ΖΑΧΟΣ: **Χωνεύεσαι**, μωρή εσύ, έτσι που μπαγιάτεψες;

- Μεταφορά (δε με χωνεύεις → δε με συμπαθείς)
- Μεταφορά (έτσι που μπαγιάτεψες → για άνθρωπο που δε βρίσκεται πια στην πρώτη νεότητα)
- Ανακλαστικό σχήμα (**χωνεύω = 1.** δε ~ κπ. / κτ., δεν το(ν) συμπαθώ, δεν το(ν) ανέχομαι **2.** με τη λειτουργία της πέψης διαλύω τις τροφές στο στομάχι μου)

ΖΑΧΟΣ⁹¹: Εσύ πάλι, άκουσες τι έλεγε τις προάλλες αυτός ο μουρλο-Βίκτωρας;

ΔΟΜΝΑ: Μου το 'πε και το Σάββατο στο μαγαζί. **Ανοιξε** και σαμπάνιες!

ΖΑΧΟΣ: Αμ, εγώ θα του **ανοίξω** το κεφάλι αυτουνού!

- Ανακλαστικό σχήμα (**Ανοίγω = 1.** παύω να είμαι κλειστός **2.** χτυπώ και τραυματίζω, προκαλώ αιμορραγία)

ΖΑΧΟΣ⁹²: Τον έχεις δει πώς σπάει τους τσιμεντόλιθους;

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Ε, πώς... Παίρνει μια στίβα **τούβλα**, τους δίνει μια, τσαφ, και τα σπάει στη μέση.

ΖΑΧΟΣ: Τώρα, σκέψου εσύ που είσαι μόνο ένα **τούβλο**, πώς θα σε σπάσει στη μέση!

- Ανακλαστικό σχήμα (**τούβλο = 1.** ψημένος πηλός, συνήθ. σε ορθογώνιο παραλληλόγραμμο σχήμα και διάτρητος, που τον χρησιμοποιούν για την κατασκευή τοίχων / **2.** (μτφ., οικ.) για άνθρωπο, κυρίως για μαθητή, που μαθαίνει πολύ δύσκολα, που δεν παίρνει τα γράμματα· ντουβάρι, κούτσουρο)

ΖΑΧΟΣ⁹³: Κύριοι, εις απάντησιν της προσφοράς σας, έχομεν την τιμήν να σας γνωρίσομεν...

ΤΕΤΑ: Τι τους **γνωρίζομεν**;

ΖΑΧΟΣ: Ξέρω κι εγώ τι να τους γνωρίσομεν; Μήπως **γνωρίζομεν** κι εμείς οι ίδιοι;

- Ανακλαστικό σχήμα (**Γνωρίζω = 1.** (λόγ.) γνωστοποιώ, ανακοινώνω **2.** έχω αντίληψη ενός πράγματος, ενός γεγονότος, μιας κατάστασης)

⁹⁰ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (00:54:42)

⁹¹ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (01:03:48)

⁹² Τι 30, Τι 40, Τι 50 (01:06:18)

⁹³ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (01:11:30)

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ⁹⁴: Δηλαδή, δε φεύγει;

ΖΑΧΟΣ: Φεύγει, αλλά όχι για την Ελβετία...

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Για πού;

ΖΑΧΟΣ: Γιοχάνεσμπουργκ.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Αφρική;

ΖΑΧΟΣ: Μάλιστα, στους **μαύρους**!

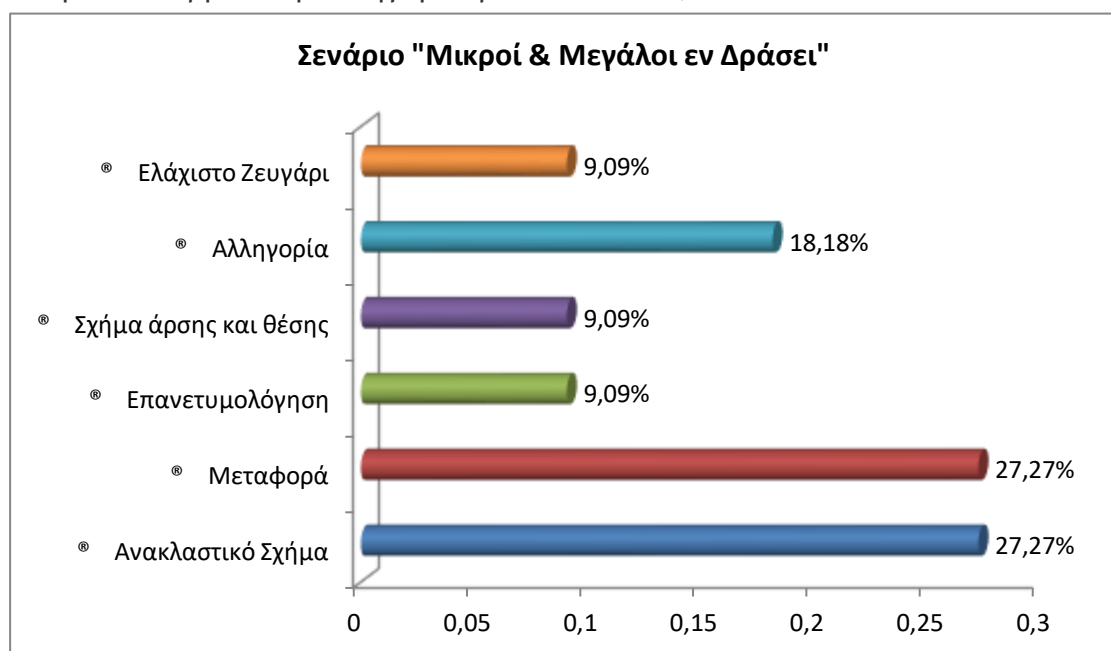
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ: Δηλαδή, τη χάνω;

ΖΑΧΟΣ: Ναι, **μαύρε**!

- Ανακλαστικό σχήμα (**μαύρος-η** = 1. αυτός που ανήκει στη μαύρη φυλή / 2. **μαύρος-η-ο** (λαϊκότρ., για πρόσ.) δυστυχισμένος)

8. Ανάλυση Δεδομένων

Η εικόνα των σχημάτων λόγου που χρησιμοποιήθηκαν ως μέσα πρόκλησης γέλιου στην κινηματογραφική ταινία «Μικροί και Μεγάλοι εν Δράσει» αποτυπώνεται στο γράφημα 1. Το 'Ανακλαστικό Σχήμα' και η 'Μεταφορά' είναι τα σχήματα λόγου με την υψηλότερη συχνότητα χρήσης (27,27%). Τη Τρίτη θέση καταλαμβάνει η 'Αλληγορία' με ποσοστό 18,18%.

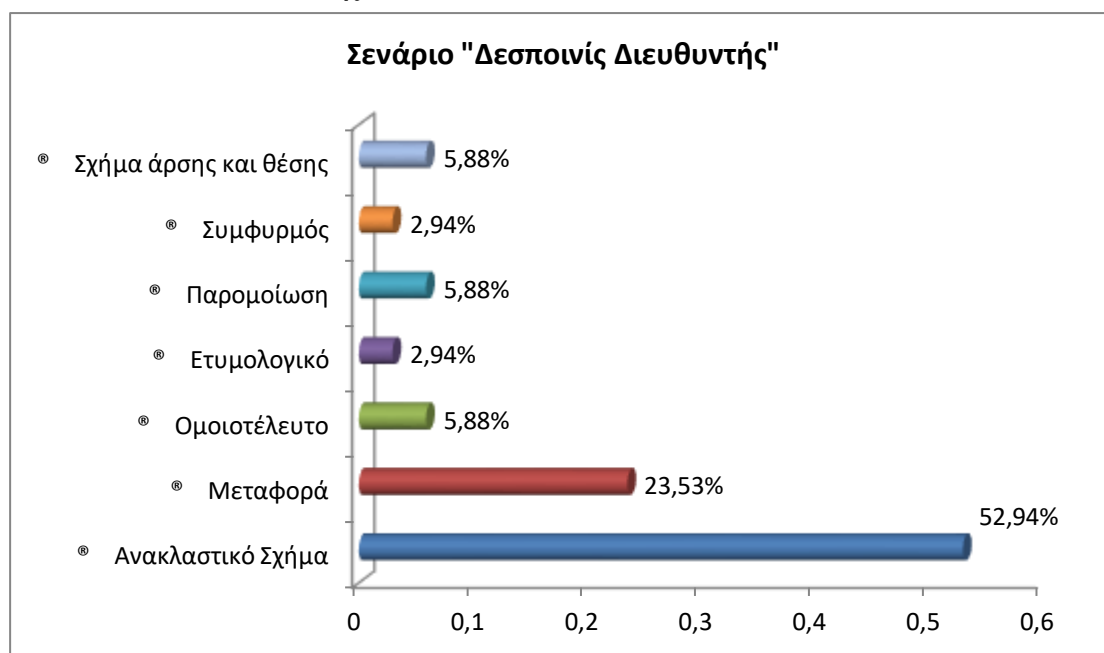

Γράφημα 1: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Μικροί & Μεγάλοι εν Δράσει»

Στην κινηματογραφική ταινία «Δεσποινίς Διευθυντής» το συχνότερα χρησιμοποιούμενο σχήμα λόγου από τους σεναριογράφους στην προσπάθειά τους να προκαλέσουν χιουμοριστικές καταστάσεις, είναι το Ανακλαστικό Σχήμα το οποίο εμφανίζεται σε ποσοστό 52,94% των συνολικά χρησιμοποιηθέντων σχημάτων λόγου. Δεύτερο στην κατάταξη εμφανίζεται η Μεταφορά (23,53%),

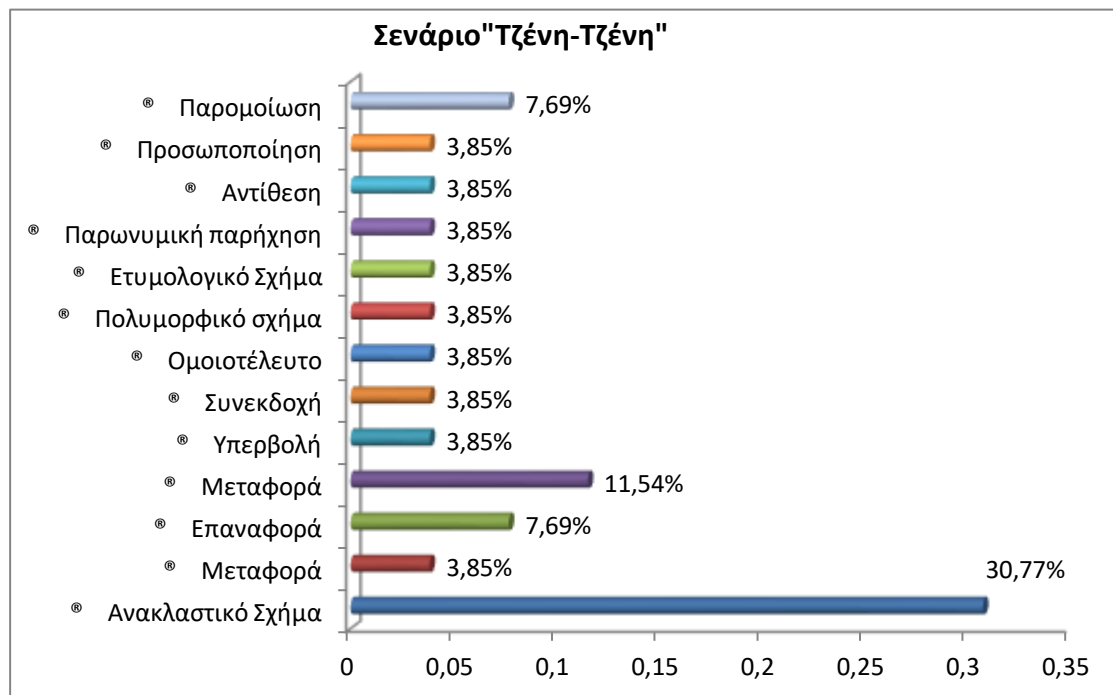
⁹⁴ Τι 30, Τι 40, Τι 50 (01:22:20)

ενώ έπονται η Παρομοίωση, το σχήμα άρσης και θέσης και το Ομοιοτέλετο με ποσοστό 5,88% αντίστοιχα.

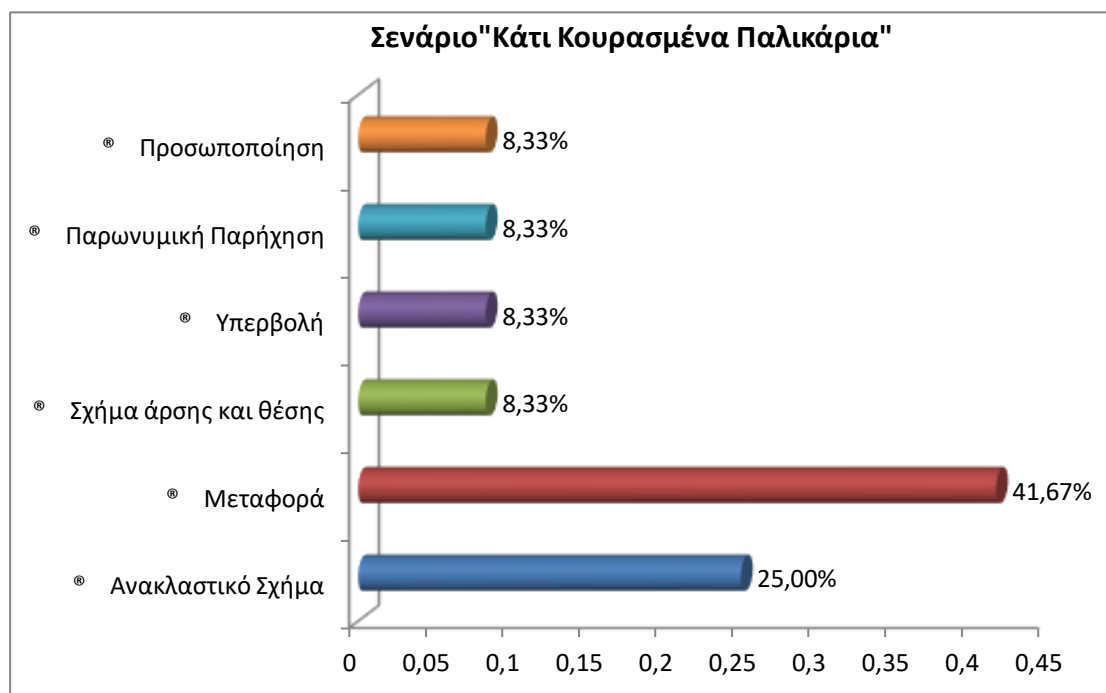
Γράφημα 2. Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Δεσποινίς Διευθυντής»

Στη δημοφιλέστερη κωμική κινηματογραφική ταινία των Γιαλαμά –Πρετεντέρη με τίτλο «Τζένη-Τζένη» επιλέχθηκαν πολλά είδη σχημάτων λόγου με το 'Ανακλαστικό Σχήμα' να παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό συχνότητας (30,77%). Άλλα σχήματα με υψηλή συχνότητα χρήσης είναι η 'Μεταφορά' (11,54%) και η 'Επαναφορά' & 'Παρομοίωση' με ποσοστό 7,69% αντίστοιχα.

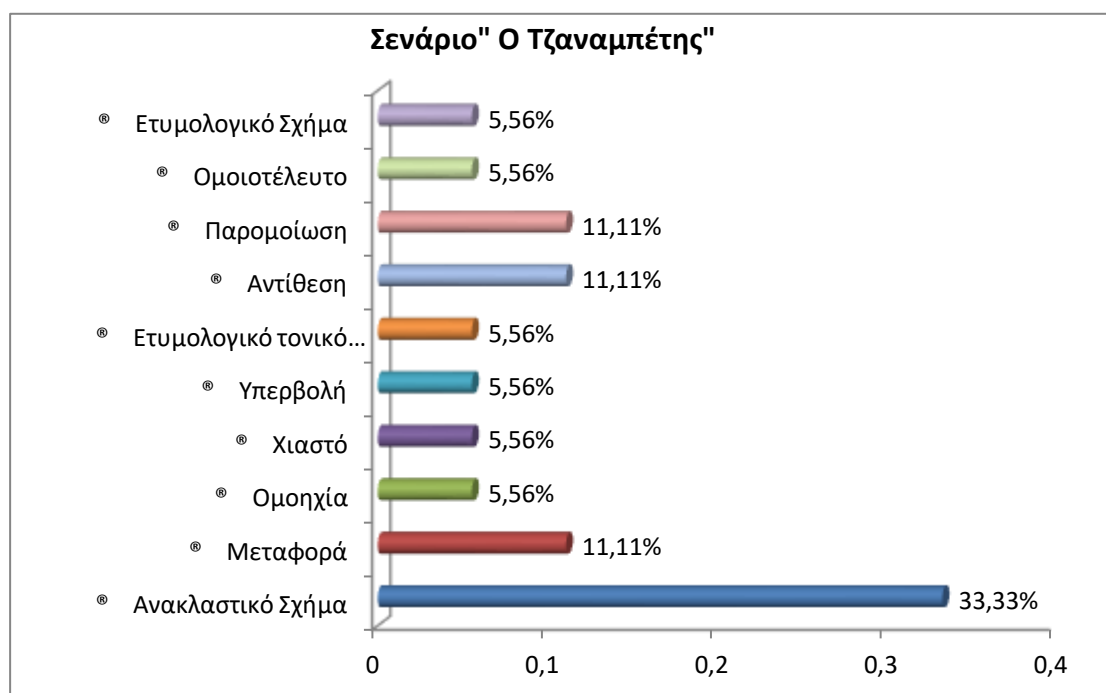
Γράφημα 3: Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Τζένη-Τζένη»

Στην ταινία «Κάτι κουρασμένα παλικάρια» το σχήμα λόγου που επικρατεί είναι η ‘Μεταφορά» σε ποσοστό 41,67% ενώ ακολουθεί το ‘Ανακλαστικό Σχήμα’ με ποσοστό 25%.

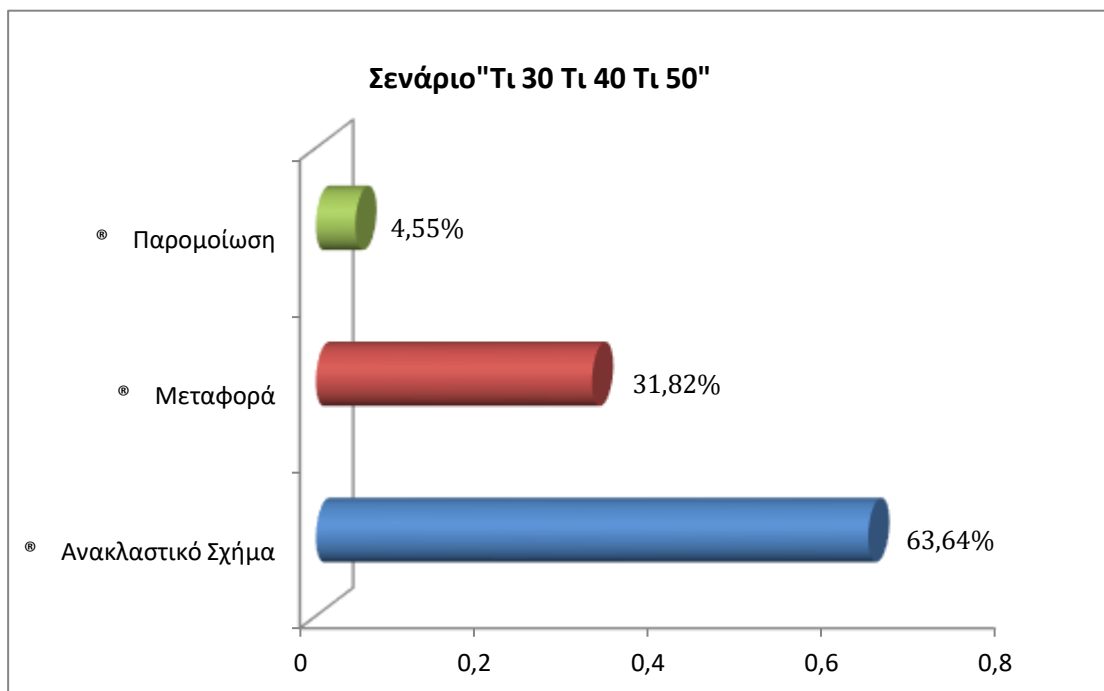
Γράφημα 4. Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Κάτι Κουρασμένα Παλικάρια»

Στην κινηματογραφική ταινία « Ο Τζαναμπέτης» επικρατεί για ακόμη μια φορά το ‘Ανακλαστικό Σχήμα’ με ποσοστό εμφάνισης 33,33%, ενώ ακολουθούν η ‘Παρομοίωση’, η ‘Αντίθεση’ και η ‘Μεταφορά’ με ποσοστό 11,11%.

Γράφημα 5. Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «ο Τζαναμπέτης».

Τέλος, τα είδη των σχημάτων λόγου που επιλέχθηκαν για την πρόκληση γέλιου στην κινηματογραφική ταινία «Τι 30, Τι 40, Τι 50» απεικονίζονται στο γράφημα 6. Παρατηρείται πως μεταξύ των συχνότερα χρησιμοποιούμενων σχημάτων λόγου είναι το 'Ανακλαστικό Σχήμα' (63,64%) και ακολουθεί η 'Μεταφορά' με ποσοστό (31,82%).

Γράφημα 6. Συχνότητα εμφάνισης σχημάτων λόγου ανά είδος. Σενάριο «Τι 30, Τι 40, Τι 50».

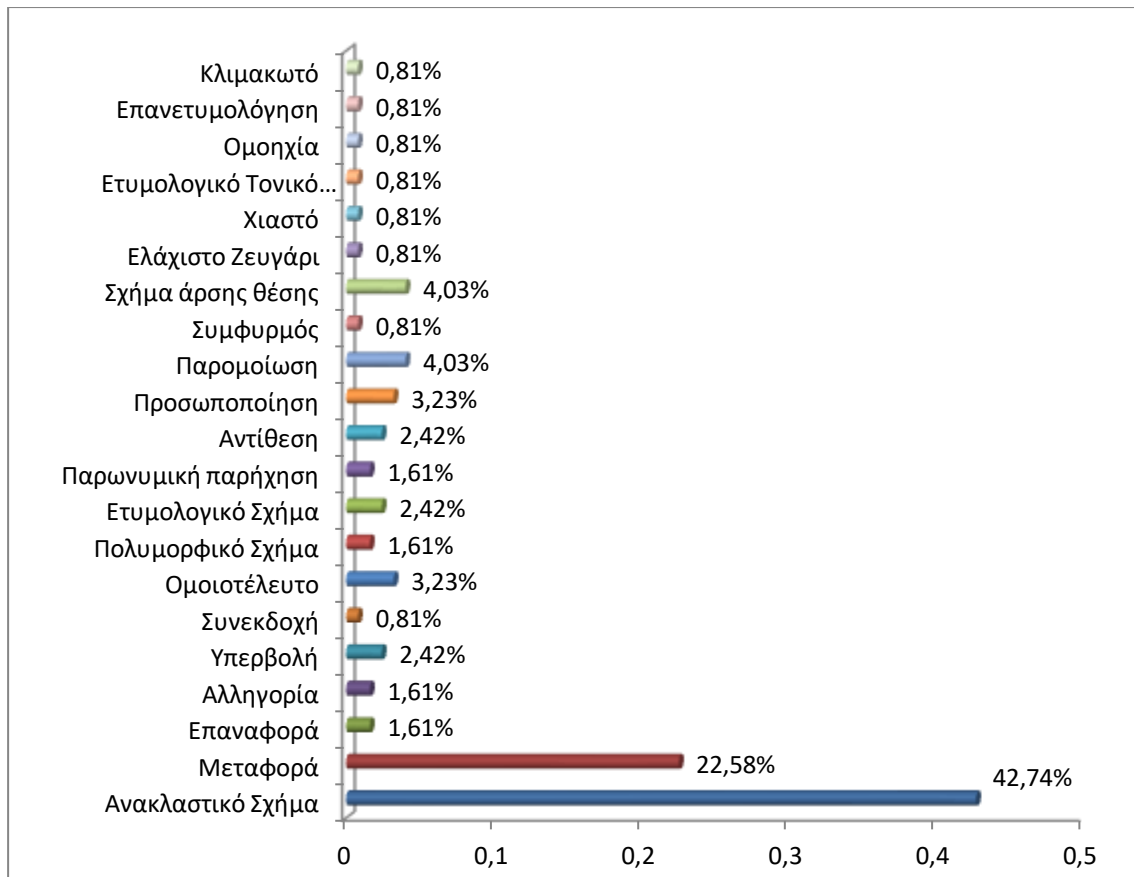
Συγκεντρώνοντας τη συχνότητα εμφάνισης των σχημάτων λόγου από όλα τα σενάρια των κινηματογραφικών ταινιών που αναλύθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας προκύπτει αντίστοιχα ο πίνακας 10 και το γράφημα 7.

Σχήμα Λόγου	Μικροί & Μεγάλοι	Δεσποινίς Διευθυντής	Τζένη-Τζένη	Κάτι Κουρασμένα	Τζαναμπέτης	Τι 30 Τι 40	Σύνολα
Ανακλαστικό Σχήμα	3	18	8	3	6	15	53
Μεταφορά	3	8	4	5	2	6	28
Επαναφορά			2				2
Αλληγορία	2						2
Υπερβολή			1	1	1		3

Συνεκδοχή			1				1
Ομοιοτέλευτο		2	1		1		4
Πολυμορφικό Σχήμα			2				2
Ετυμολογικό Σχήμα		1	1		1		3
Παρωνυμική παρήχηση			1	1			2
Αντίθεση			1		2		3
Προσωποποίηση		2	1	1			4
Παρομοίωση			2		2	1	5
Συμφυρμός		1					1
Σχήμα άρσης θέσης	1	2	1	1			5
Ελάχιστο Ζευγάρι	1						1
Χιαστό				1			1
Ετυμολογικό Τονικό Ελάχιστο Ζευγάρι					1		1
Ομοηχία					1		1
Επανετυμολόγηση	1						1
Κλιμακωτό			1				1
Σύνολα	11	34	27	13	17	22	124

Πίνακας 10. Συχνότητα εμφάνισης ειδών σχημάτων λόγου

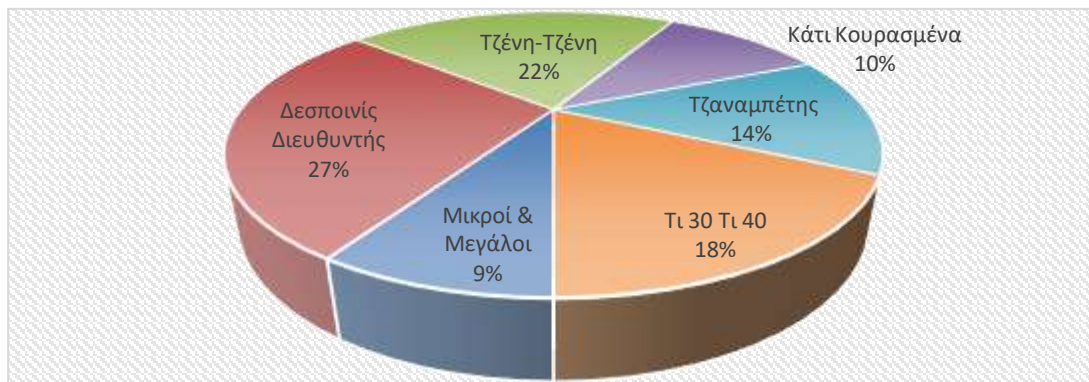
Η γραφική απεικόνιση των παραπάνω συχνοτήτων αποδίδεται στο γράφημα 7.

Γράφημα 7. Σύνολα συχνοτήτων εμφάνισης σχημάτων λόγου

Από την κατανομή των συχνοτήτων προκύπτει πως οι τρεις επικρατέστερες επιλογές των σεναριογράφων, στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν χιουμοριστικούς διαλόγους, είναι το Ανακλαστικό σχήμα λόγου σε ποσοστό 42,74%, η Μεταφορά σε ποσοστό 22,58% ενώ η Παρομοίωση και το Σχήμα άρσης και θέσης με 4,03% αντίστοιχα.

Επιπλέον, ο συνολικός αριθμός των σχημάτων λόγου που χρησιμοποιήθηκαν ανά σενάριο αποδίδεται στο γράφημα 8. Η κινηματογραφική ταινία 'Δεσποινίς Διευθυντής' είναι αυτή που περιλαμβάνει το μεγαλύτερο αριθμό σχημάτων λόγου (27%).

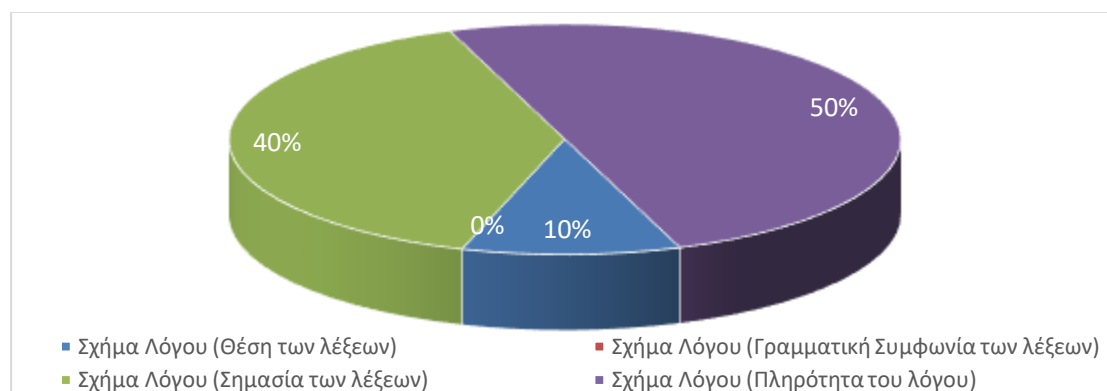

Γράφημα 8. Συνολικός αριθμός σχημάτων λόγου ανά σενάριο

Τέλος η κατάταξη των σχημάτων λόγου που εντοπίστηκαν στα σενάρια των έξι κινηματογραφικών ταινιών της περιόδου 1960-1975 σύμφωνα με τα βασικά κριτήρια διάκρισή τους, εμφανίζει το κριτήριο της πληρότητας του λόγου και το αντίστοιχο της σημασίας των λέξεων ως τα επικρατέστερα με ποσοστά συγκέντρωσης 50% και 40% αντίστοιχα.:

Σχήματα Λόγου σχετικά με:			
<i>Τη θέση των λέξεων στην πρόταση</i>	<i>Τη γραμματική συμφωνία των λέξεων</i>	<i>Τη σημασία των λέξεων</i>	<i>Την πληρότητα του λόγου</i>

Πίνακας 11. Σύνολα σχημάτων λόγου ανά κατηγορία διάκρισης

Γράφημα 9. Αριθμός σχημάτων λόγου ανά διάκριση

9. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τη σημασιολογική θεωρία για το χιούμορ, ένα κείμενο είναι χιουμοριστικό, όταν ικανοποιούνται οι ακόλουθες δύο συνθήκες: το κείμενο να είναι συμβατό (ολικώς η μερικώς) με δύο γνωστικά σχήματα και τα σχήματα αυτά να είναι αντίθετα μεταξύ τους (Raskin, 1985). Η ανατροπή προκύπτει από το γλωσσικό παιχνίδι που μπορεί να πραγματοποιείται σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας (Ross, 2005). Το πλαίσιο αυτό παρατηρούμε να ικανοποιείται κυρίως από το ανακλαστικό σχήμα, καθώς αυτό στηρίζεται στην πολυσημία των λέξεων οι οποίες ενεργοποιούν τις γνωστικές δομές του αποδέκτη. Για το λόγο αυτό επιλέγεται σε ποσοστό 42,74% έναντι των υπολοίπων σχημάτων λόγου από τους Πρετεντέρη και Γιαλαμά κατά τη συγγραφή των κωμικών σεναρίων του ελληνικού κινηματογράφου, επιβεβαιώνοντας έτσι και τον Νάκα (2006) σύμφωνα με τον οποίο το ανακλαστικό σχήμα είναι ένα από τα συχνότερα λογοπαίγνια ή ευφρολογήματα.

Ακόμη το ανακλαστικό σχήμα ανταποκρίνεται και στην άποψη του Attardo (2001) σχετικά με τον τρόπο που γίνεται η επεξεργασία ενός χιουμοριστικού κειμένου. Οι πολύσημες λέξεις που επαναλαμβάνονται στο ανακλαστικό σχήμα λειτουργούν ως *σύνδεσμοι*, ανατρέποντας την αρχική ερμηνεία που δίνει ο αποδέκτης, όταν έρχεται σε επαφή με το πρώτο μέρος του χιουμοριστικού κειμένου, αναγκάζοντας τον να αναζητήσει μια δεύτερη ερμηνεία, οδηγώντας τον τελικά στην επανερμηνεία και στην ανατροπή. Κατ' αυτό τον τρόπο το ανακλαστικό σχήμα αποτελεί τη χιουμοριστική ατάκα η οποία δημιουργεί το κωμικό στοιχείο. Εδώ, βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε ότι στα σενάρια των κινηματογραφικών ταινιών το ανακλαστικό σχήμα οδηγεί σε επανερμηνεία είτε το θεατή είτε τον έναν από τους δύο συνομιλητές (χαρακτήρες) της ταινίας.

Το αμέσως επόμενο σε συχνότητα χρήσης σχήμα λόγου, η μεταφορά (22,58%), μπορούμε να πούμε ότι πάλι ενεργοποιεί δύο γνωστικά σχήματα, καθώς η σημασία μιας λέξης επεκτείνεται και σε άλλες που συμβαίνει να έχουν κάποια ομοιότητα με αυτήν. Στην περίπτωση της μεταφοράς όμως λείπει το στοιχείο της ανατροπής και μάλλον γι' αυτό επιλέγεται σε μικρότερο βαθμό. Τα υπόλοιπα σχήματα που εντοπίστηκαν εμφανίζουν χαμηλή συχνότητα χρήσης σε σχέση με

τα δύο πρώτα. Εκείνα που σε ποσοστό ξεπερνούν το 3% είναι το σχήμα άρσης και θέσης, η παρομοίωση, η προσωποποίηση και το ομοιοτέλυτο.

Στο σχήμα άρσης και θέσης όπως επίσης στην παρομοίωση και την προσωποποίηση το στοιχείο που κατά κύριο λόγο προκαλεί το γέλιο είναι ότι αποδίδεται σε ένα πρόσωπο ή σε μια κατάσταση μια ιδιότητα η οποία δεν είναι η αναμενόμενη. Σύμφωνα με τον Attardo (2001) αυτές οι ασύμβατες πληροφορίες αποτελούν χιουμοριστικές φράσεις που προκαλούν το γέλιο, χωρίς όμως να προκαλούν την επανερμηνεία. Όσον αφορά το ομοιοτέλυτο στα συγκεκριμένα σενάρια, παρατηρούμε να επιλέγονται κυρίως κάποιες καταλήξεις που αποσκοπούν στο να αποδώσουν μία χιουμοριστική χροιά στις λέξεις στις οποίες προστίθενται.

Επιπλέον, από την ανάλυση των δεδομένων που υλοποιήσαμε προκύπτει πως οι δύο δημοφιλέστερες ελληνικές ταινίες της περιόδου που διερευνήσαμε [Δεσποινίς Διευθυντής(1964),Εισιτήρια:402.143 και Τζένη – Τζένη(1966), Εισιτήρια:587.323]συγκεντρώνουν τα περισσότερα σε αριθμό σχήματα λόγου (27% και 22% αντίστοιχα). Η παρατήρηση αυτή πιθανόν υποδεικνύει την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των αριθμού των σχημάτων λόγου και της εμπορικής επιτυχίας της ταινίας. Ωστόσο, για την τεκμηρίωση της πρότασης αυτής απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση.

Τέλος, η πλειοψηφία των σχημάτων λόγου, τα οποία εντοπίστηκαν στα σενάρια των έξι κινηματογραφικών ταινιών που αναλύθηκαν, ανήκει σε αυτά που σχετίζονται με την πληρότητα του λόγου (50%) και τη σημασία των λέξεων (40%). Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι τα τέσσερα σχήματα λόγου που εμφανίζονται συχνότερα, δηλαδή το Ανακλαστικό σχήμα, η Μεταφορά, το Σχήμα άρσης και θέσης και η Παρομοίωση κατατάσσονται στις δυο αυτές κατηγορίες. Συμπερασματικά, η επιλογή σχημάτων λόγου βάσει της πληρότητας του λόγου και της σημασίας των λέξεων αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο στη συγγραφή κωμικών σεναρίων.

10.Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Attardo, S. (1994). *Linguistic Theories of Humor*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Attardo, S. (2001). Humorous texts. *Berlin, New York: Mouton de Gruyter*.

Attardo, S., & Raskin, V. (1991). Script theory revis(it)ed: joke similarity and joke representation model. *Humor: International Journal of Humor Research* 4(3-4): 293-347.

Giora, R., & Fein, O. (1999). Irony comprehension: The graded salience hypothesis. *Humor: International Journal of Humor Research*.

Hempelmann, C. F. (2003). Paronomasic Puns: Target Recoverability Towards Automatic Generation. Ph. D. Thesis, Linguistics Program, Purdue University, West Lafayette, Indiana.

Hempelmann, C. F., Taylor, J. M., & Raskin, V. (2012). Tightening up joke structure: Not by length alone. CogSci'12: Annual Meeting, Cognitive Science Society, Sapporo, Japan.

Raskin, V. (1985). *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht: Reidel

Raskin, V. (1998). The sense of humor and the truth. *The Sense of Humor. Explorations of a Personality Characteristic, Berlin: Mouton De Gruyter*, 95-108.

Roodenburg, H. W., & Bremmer, J. (Eds.) (2005). *E Politismike Istoria tou Xioumor [Greek translation of 'A Cultural History of Humour']*. Athene: Polutropon.

Ross, A. (2005). *The language of humour*. Routledge.

Sumelidisová, V. N. (2015). Μορφές του χιούμορ στην υπερρεαλιστική ποίηση του Νίκου Εγγονόπουλου και του Ανδρέα Εμπειρικού. *Neograeca Bohemica* (89-103).

Tsakona, V. (2004). Humor in written narratives: A linguistic approach. *Unpublished PhD thesis, University of Athens, <http://thesis.ekt.gr/content/index.jsp>*.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αβραμίδου, Κ. (2018). Σχήμα λόγου και χιούμορ στα σενάρια του Αλέκου Σακελάρου. Μεταπτυχιακή Διατριβή. Διαθέσιμη από <http://dspace.uowm.gr/xmlui/handle/123456789/1126>

Γοργίας(δ.α.). Έλένης έγκώμιον. Διαθέσιμο από http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/browse.html?text_id=261

Δερμεντζόπουλος, Χ. (2010). Ο ελληνικός λαϊκός κινηματογράφος (1950-1975). Διαθέσιμο από <http://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/15101>.

Καμηλάκη,Μ.(2012).Και οι τοίχοι έχουν ... μιλά»: Κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση του χιούμορ στον γραπτό, ανώνυμο συνθηματικό λόγο. Στο Ζ. Γαβριηλίδου, Α. Ευθυμίου,

Ε. Θωμαδάκη & Π. Καμπάκης-Βουγιουκλής (επιμ.), 2012, *Επιλεγμένα άρθρα από το 10^ο ICGL*, σελ. 827-838. Κομοτηνή/Ελλάδα: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Καρατζόπουλος, Α. & Καραγιάννης, Κ. (Παραγωγός), & Καραγιάννης, Κ. (Σκηνοθέτης). (1969). *Ο Τζαναμπέτης* [Ταινία]. Ελλάδα: Καραγιάννης-Καρατζόπουλος.

Καρατζόπουλος, Α. & Καραγιάννης, Κ. (Παραγωγός), & Καραγιάννης, Κ. (Σκηνοθέτης). (1972). *Τι 30 Τι 40 Τι 50* [Ταινία]. Ελλάδα: Καραγιάννης-Καρατζόπουλος.

Κατσούδα, Γ. & Κρητικού, Π. (2010). Οπτικοί συμφурμοί. Παραδείγματα από τον Τύπο. Στο Α. Χριστοφίδου (επιμ.), *Δελτίο Κέντρου Ορολογίας και Νεολογισμών*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 439-460.

Κατσούδα, Γ., & Νάκας, Θ. (2013). *Όψεις της νεολογίας σύμφурση και επανευμολόγηση*. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Λαζαρίδης, Γ. (Παραγωγός), & Λιάσκος, Ο. (Σκηνοθέτης). (1963). *Μικροί μεγάλοι εν δράσει* [Ταινία]. Ελλάδα: Αφοί Ρουσσόπουλοι.

Νάκας, Θ. (2002). Επαναστροφή. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* (Πρακτικά της 22ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, 27-29 Απριλίου 2001), Θεσσαλονίκη, σσ. 472 -483.

Νάκας, Θ. (2005). *Σχήματα (Μορφο)λεξικής και Φραστικής Επανάληψης*, Τόμος Α'. Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Νάκας, Θ. (2014). *Σχήματα (μορφο)λεξικής και φραστικής επανάληψης*. Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Νάκας, Θ. & Κατσούδα, Γ. (2013). *Όψεις της νεολογίας: Σύμφурση και επανευμολόγηση*. Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Νάκας, Θ. (2006). *Γλωσσοφιλογικά Δ'. Μελετήματα για τη γλώσσα και τη λογοτεχνία*. Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Νάκας, Θ. (2017). Σχετικά με το λεγόμενο 'πολύπτωτον' (πολυμορφικό) σχήμα λόγου, *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 37, σσ. 489-504.

Νάκας, Θ., Μαγουλά, Ε., & Καποθανάση, Α. (2010). Η ομοχηία στη Νέα Ελληνική: ορολογία και τυπολογία. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 30(2-3.5.2009), σσ. 436-449.

Ξενή, Ε. (2007) «Το χιούμορ στη ζωή μας», Διάλεξη Ελεύθερου Πανεπιστήμιου, Σκαλί Αγλαντζιάς, Οκτώβριος 2007.

Τζάρτζανος, Α. (1989). "Σχήματα λόγου", *Νεοελληνική Σύνταξις (της Κοινής Δημοτικής)*, Τόμος Β', Β' έκδοση. Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, σσ. 259-313.

Τσάκωνα, Β. (2013). *Η κοινωνιογλωσσολογία του χιούμορ*. Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη.

Τσίτσιου-Χελιδόνη, Χ. (2012). Ρητορεία και ρητορική στην αρχαιότητα. Ψηφίδες για την Ελληνική γλώσσα. Διαθέσιμο από <https://bit.ly/2LwABeF>, πρόσβαση 24/12/2018.

Φίνος, Γ. (Παραγωγός), & Δημόπουλος, Ντ. (Σκηνοθέτης). (1964). *Δεσποινίς Διευθυντής* [Ταινία]. Ελλάδα: Φίνος Φίλμ.

Φίνος,Γ.(Παραγωγός),&Δημόπουλος,Ντ.(Σκηνοθέτης).(1967).*Κάτι κουρασμένα παλικάρια* [Ταινία]. Ελλάδα: Φίνος Φίλμ.

Φίνος,Γ.(Παραγωγός),&Δημόπουλος,Ντ.,Σειτανίδης,Β.(Σκηνοθέτες).(1966).*Τζένη Τζένη* [Ταινία]. Ελλάδα: Φίνος Φίλμ.

Φίνος,Γ.(Παραγωγός),&Σακελλάριος,Α.(Σκηνοθέτης).(1965).*Υπάρχει και φιλότιμο* [Ταινία].Ελλάδα: Φίνος Φίλμ.

Χατζησαββίδης,Σ.(2016).*Γραμματική νέας ελληνικής γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Εκδόσεις Διοφάντος, Αθήνα.

“Χιούμορ.” *Wikipedia*, Wikimedia Foundation, 22 Nov. 2018, el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%B9%CE%BF%CF%8D%CE%BC%CE%BF%CF%8